

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Libellus Sodalitatis: Hoc Est: Christianarum Institutionum Libri quinque

Coster, Franciscus

Antverpiæ, 1587

Liber I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46553](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46553)

CHRISTIANARVM

INSTITVTIONVM

LIBER I.

CAPVT I.

DE MODO INSTITVENDAE

*Confessionis quae octauo quoque
die fieri solet.*

VRA eius qui crebro confitetur, versari debet ferè circa quatuor; examinationem conscientiae, dolorem peccatorum, ipsam confessionem, & propositum ac media emendationis.

De examinatione conscientiae.

QUI student puritati, & ad perfectiorem viuendi rationem, quàm vulgus hominum passim inire solet, aspirant; nò solum de peccatis mortalibus (in quibus per gratiã Dei ferè abstinèt) sed etiam de venialibus euitandis, & affectionibus reformandis, & demùm de imperfectionibus, quoad eius fieri possit, minuendis, sint solliciti; & teneram ac delicatam conscientiam (non tamen scrupulosam & anxiam) habeant oportet, vt vel minimos defectus obseruent, & in se ipsis persequantur. Qui autem in quotidiano examine vespertino distinctè, breuiter, & simul quae sunt eiusdẽ rationis

△

tionis

tionis peccata, scripto notaret, quæ cogitatione, locutione, opere, & omissione, cōtra Deū, proximos & seipsum admissa deprehenderet; non magnoperè noua egret discussione, cum est accedendū ad confessionem, sed quod notauit in memoriam redigat. Qui nō id annotauisset, cū se colligit, & ad confessionē parat, hoc infrā scriptum examen percurrat, & notet memoria, vel scripto, quod ad se pertinere iudicabit, nisi confessario aliud videretur, quòd propter nimiam & inutilem alicuius in ea parte sollicitudinē possit meritò accidere. Illi etiā, qui quotidie notant suos defectus, singulis mensibus vtiliter videtur huiusmodi examen lecturi; vt si quid minus diligenter obseruabant, in memoriam sibi redigant.

*Breue examen ad conscientiam discutiendam
accommodatum: Et primo de peccatis
commissis erga Deum.*

DE oratione debita vocali, & Missa dicta, vel audita, an attentè & deuotè se habuerit, nec ne; & an quid omiserit, aut repetierit, quod non oportebat.

An orationi mentali, meditationi, & examinationi conscientiae vacauerit vt oportet.

An ex verbo Dei audito, vel lecto, fructum capere studuerit.

De defectibus in confessione, & cōmunionē, & in specie de negligentia in se discutiendo, in contritione, in proposito & cura emendationis.

An in credendis, & insentiendo, & loquendo

do

INSTITUTIONVM LIB. I. §
do de Deo, & sanctis, se habuerit vt oportet.

An curiosus in his quæ sunt fidei perscrutandis, vel disputandis, & an supersticiosus fuerit; aut Deum miracula non necessaria expectando, tentauerit.

An sine necessitate, reuerentia, veritate & iustitia iurauerit; vel iuramentum aut aliquod votum implere omiserit.

De memoria, gratitudine, & gratiarum actione, pro beneficiis à Deo acceptis.

De memoria presentia Dei; & de directione vitæ, & omnium suarum actionum ad eius honorem & beneplacitum.

De desiderio gloriae, & dolore offensarum Dei in se, & proximis.

De timore & reuerentia Dei; & an alio quouis timore omiserit, quæ Deo grata fore indicabat.

An in festis peculiari modo cultui Dei vacauerit; & in Ecclesiis, vel in rebus sacris, an reuerenter se habuerit.

An spem, vt oportet, constituerit in Deo, non alibi: & an petendo auxilium ad res & actiones suas eam exercuerit.

Erga proximos.

An charitatis affectu compassus sit malis, & concupierit bona suis proximis; & an oratione pro eis, & opere (cum se obtulit occasio) in his quæ ad animam, corpus, & famam pertinent, id ostenderit, nec ne.

An eorum iniurias condonauerit, & infirmita-

mitatem tolerauerit; an fuerit gratus in benefactores, an contra.

De non præstito consilio, vel admittitione, cum iuuare potuit, vel mste dato; aut etiã doctrina mala.

De admittitione, approbando quod non debuit.

An impatientia, verbo aut gestu, aut aliter offensa, vel quouis malo exemplo contra ædificationem aliorum quid fecerit.

An quenquam à meliori bono reuocauerit, vel ei causã peccati, dissolutionis vel imperfectionis fuerit.

An facilè de aliis suspicetur malè, & temerè iudicet.

De detractioe, attingendo defectus aliorum sine utilitate, & moderatone qua oportet, præsertim cū intèrione non bona; vel sine veritate aliquid mali nominis alicui conflando.

De irrisioe & exprobratione defectuum.

De inuidia, non gaudento de auctoritate, doctrina, aut bonis alterius.

De affectibus humanis circa bella, Principes, consanguineos, patriam, vel certum aliquem locum, aut personam, non secundum charitatis & spiritus Dei ordinem moderatis.

De malè conseruatis rebus temporalibus hospitij, vel damno eis illato.

Circa obedientiam parentum, præceptorum, aliorumque superiorum, an promptè, & sine marmurationibus, quod præceptum est, exequutus sit.

AN

An de persona, & rebus superiorū, vt oportuit, senserit; & an quid dixerit, quod eorum auctoritatem, vel subditorum erga eos beneuolentiam imminuerit.

De interiori, & exteriori reuerētia erga superiores; & an eis contradixerit, ut molestus fuerit.

An celauerit eos, quæ nō oportuit, quod atinet ad se, vel alios.

Erga seipsum

Circa castitatem: An cogitatione, affectu, intuitu, verbo, aut ulterius progrediendo peccauerit.

An in quantitate cibi aut potus, aut desiderio sensualium aliorum, quàm quæ apponuntur, aut modo indecenti peccauerit: & sic de aliorum sensuum parum honesta libertate.

Circa superbiam: An reprehensus culpam agnouerit, an excusauerit.

An singularis videri voluerit in re aliqua, & aliis se prætulerit, vel eos contempserit.

An magni se faciat, & fieri velit in bonis animæ, corporis, vel externis, & libenter de rebus suis loquatur, & amplifcet quæ ad laudem faciunt, & demum vanè gloriatur.

An sibi nimis confidendo, exposuerit se periculo peccandi.

De ambitione: An aliis præesse voluerit, vel auctoritate antecellere; & an sibi aliquid usurpauerit in loco, & aliis ad honorem, vel imperium pertinentibus.

De pertinacia, de mendacio, de locutione

6 CHRISTIANARVM
nimia, vel inconsiderata, de risu, & defecti-
bus modestiæ.

De moribus iræ, vel impatientiæ. ¶
De debilitate animi in rebus aduersis, pu-
sillanimitate in arduis, & fastidio bonorum
operum. ¶

De somnolentia & negligentia, in me-
diis profectus spiritualis, in studiis vel aliis in
rebus, ad quas obligatur, & in tentationibus
excutiendis. ¶

De tarditate in bonis operibus suscipiendis;
de inconstantia in prosequendis, & consum-
mandis.

An in inspirationibus Dei respōderit, & ad in-
stitutum sui perfectionem, totiusq. amoris pro-
prij abnegationem aspirauerit. Tempus otio-
sis colloquiis, vel utcumq. inutiliter trauerit: vel
an contra plus satis laborauerit.

Si quod officium alicui propriū est, vel quis
defectus familiaris, eo applicet examen.

Non oportet autē in his, quæ dicta sunt, so-
las tentationes (nisi fortē cōsiliij gratia) confi-
teri, præsertim superatas, nec admodū impor-
tunas. Secus, si quis immoratus, vel delectatus,
& multò magis, si ad vltiora progressus sit.

*De dolore peccatorum ex amore filiali
comparando.*

Postquam pœnitens dictante & suggerente
conscientia, peccata post vltimā confessionem
admissa collegit; hoc vel simili exercitio ad do-
lorem caritate informatum se poterit excitare.
Post orationem, qua gratiam petet dolendi,

vt conuenit, de offensis in Patrē, & Deum sui
amantissimum; Primo erigat oculos mētis ad
Christum, expendens, quod ei, vt summæ san-
ctitati, omne peccatum magnoperè displiceat:
quid egerit, quid passus fuerit, vt ab eo nos li-
beraret, & ad suum obsequium & honorē, ad
præcepta sua obseruanda nos inflammaret, tot
beneficiis & propria vita ad id impensa.

Conuertat deinde oculos ad se, vt videat,
quid suo creatori & redemptori, & amatori di-
gnissimo debeat, & quo modo suo debito satisfac-
ecerit, & intuendo multitudinē grauitatem-
que suorum peccatorum, doleat de tanta mali-
tia, & ingratitudine sua, contra talem Patrem
ac Dominum, cui, cum se tantoperè amauerit
ac honorauerit, tam contraria retribuit.

Denuò conuertantur oculi ad Christū, eum
considerando vt mediatorem & satisfactorem
pro peccatis nostris, & eundē vt verum Deum
nostrum, & infinitæ misericordiæ: & petat, per
beatissimam eius matrem, & sanctos omnes,
vt dignetur offensas condonare, maculas pec-
catorū abstergere, peccatas eis debitas remittete,
prauas animi propēiones reformare, ea, circa
quæ contra suū honorē, proximorū & propriū
bonum defecit, supplere. Et proponēdo emen-
dationē, & gratiā ad eā petendo, semet ad do-
lorē, coniunctū cū spe obtinēde veniē, excitet.

De ipsa confessione.

Postmodum ad confessariū accedens, vtro-
que genu flexo, & nudo capite, facie, nō ad
vultum, sed ad latus confessarij versa, signans

§ CHRISTIANARVM
se cruce, dicat: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen: Benedicite, pater.* & post benedictionem à Sacerdote datam, prosequatur confessionem generalem, vsq. ad verba, *Mea culpa, Mea culpa, &c.* tunc confiteatur sua peccata, atque obseruet hæc tria.

PRIMO: vt confessio sit integra, nullum peccatum sciēter reticēdo (nihil enim iuaret confessio, immo nouū peccatum sacrilegij ad vetera adderetur) descendendo ad speciem, & vbi oportet, numerū exprimendo, quoad poterit, & circumstantias, quæ aggrauant defectum, quæque augment, confitentis contritionem, & hoc in quibusdam, quæ accidunt, maioris momenti. Nam aliqua, vt defectus perfectionis, quæ non curantur, in genere dicere satis est.

SECUNDO: vt sit pura ab omni mēdacio & simulatione, quæ in negotio diuino impia esset. Res ergo dicantur sincerè, vt quisq. sibi conscius est: certa, vt certa: dubia, vt dubia: sit etiam pura ab excusationibus, & verbis superfluis, nec quicquam, quod ad rem non faciat, dicatur, nec peccatum aliorum, nec quisquam sine necessitate nominetur: & breuiter, quantum res patitur, se expediat pœnitens.

TERTIO, vt sit confessio humilis, & qui confitetur, memor sit, quòd in præsentia sit Dei, à quo veniam impetrare debet: eiusq. vicarij. Ideò reuerentē se præbeat, & verbis utatur accusatoris sui, sine affectatione tamē, & dolore non ficto peccata sua enumeret.

Postremo subiungat clausulam generalem:
D

De his & omnibus peccatis meis alijs, contra Deum, proximum, & meipsum, dico meam culpam, meam maximam culpam, & precor sacratissimam virginem Mariam, & omnes sanctos & sanctas Dei, ut orent pro me ad Dominum Deum nostrum: & etiam te pater, petoq; absolutionem & penitentiam.

Postea deuotè audiat, quicquid confessarius vel suadendo, vel exhortando dixerit, & deniq; pœnitentiã cum absolutione accepta discedat.

De proposito ac medijs emendationis.

Post confessionem, denuo se colligat, ac tria obseruet, pœnitens.

PRIMO: pœnitentiam iniunctam, cū primum licebit, peragat, & propositum firmum renouet à peccatis, quæ cōfessus est, & ab omnibus alijs, cū auxilio Dei, abstinendi: & occasiones eorū, quoad eius fieri potest declinandi; & tum confidat peccata sibi omnia remissa esse per Dei bonitatem, supplente Sacramenti efficaciam defectu & imperfectiones admixtas.

SECVNDO: ad emendationem se cōuertat, & obseruando vnū aut duos dies defectus, eos potissimū, vnde forte alij nō pauci oriuntur, contra illos armetur, & remedia adhibeat tum communia: cuiusmodi sunt, primo, magna voluntas euitandi huiusmodi defectus, crebro reuocata in examine, & cum diuino auxilio ad hos extirpandos applicata. Secundo, sui ipsius reprehensio & castigatio, cū peccata acciderint. Tertio, memoria Christi presentis, & oratio ad eundem, præsertim cū quis impugnetur, aut in aliqua vsitati defectus occa-

*Quingue
generalia
remedia
euitandi
peccata.*

A s sione,

sione, quæ euitari non potest, versatur. Quarto, consideratio eorum quæ timorem excitât, vt mortis, iudicij, &c. vel amorem Dⁿⁱ: itē beneficiorum, promissionum, &c. Tum quinto, propria remedia, quæ iuxta consilium confessorij, vel superioris, adhibenda erunt. Vtraque autem cum animi magnitudine, & perseverantia, & spe victoriæ, in Christi favore fundata, sunt exercenda.

TERTIO: ad augmentum gratiæ se disponat, ante actæ vitæ offensas piis obsequiis compensare desideret in posterum; & ex memoria præteritorum malorum, ad bona consecranda, humilior & feruentior reddatur, &c.

CAPVT II.

ARGVMENTA POPVLARIA,
ad commendandam frequentem confessionem, per similitudines.

QUI confessionem peccatorum suorum diu differt, exponit se magno periculo grauissimæ pœnæ post mortem sufferendæ, si subitò (quod fieri subinde solet) eum mori contingeret. Qui autem sæpè confitetur, ab eo periculo est liber. Sicut ergo si Rex, cui multi ciues multa deberent, ingressus ciuitatem, omnibus offerret debitorum remissionem, qui ad eum accederent chirographum petaturi, quamdiu in ea ciuitate ageret, post discessum tamen nulla sperata condonatione, sed ad vltimum vsq. denarium cogēda solutione: nemo esset, qui non statim ad impetrandū gratis

tis chirographum accurreret, maximè quando incertum esse intelligeret tēpus discessus Regis; & is magis festinaret, qui grauiore debito premeretur: Ita peccator in hac vita imprudenter & stultè agit, si non accurrat ad Christum per pœnitentiæ sacramentum, ut dimissionis chirographum accipiat, iuxta prophetam: *Quærite Dominum, dum inueniri potest, inuocate eum, dū propè est.* Et quia quotidie noua debita contrahimus, sæpè etiã pendendum est nouum solutionis chirographum, quamdiu nobiscum est Dominus.

2. Qui rarò cõfiteretur, significat se parui facere Deum, cuius iram nõ metuit; & pluris facere hominem, quem non patitur sibi esse infeasum. Is enim apertè declarat, se illũ, quem quotidie offendit, & de quo placando rarò, aut numquam cogitat, nihili ducere.

3. Homo quotidie, aut sæpius in hebdomada verrit cubiculũ suũ, ne locus sit immũdus, in quo ipse versatur. Atqui anima nostra est templum Spiritus sancti: proinde frequenter purganda, in tanti hospitis reuerentiam.

4. Ingratum esset parēti, si filius vestè maximi pretij atq. laboris defædaret, & non continuo leuissimos etiã putillos discuteret. Atqui anima nostra est res nobilissima, pretioso Christi sanguine lota. Vnde nõ immeritò displicet illi, quod tam socordes in ea conseruanda simus, & non statim, atque peccatum irrepsit, per confessionem illud tollamus.

5. Sicut cubiculum, quod multis quotidie patet,

patet,

- patet, si rarò verratur, multis magnisq. sordibus impletur, quæ semel atq. iterum verrendo non statim omnes tolluntur: Ita conscientia quotidie peccans, & rarò per confessionem se purgans, vna cõfessione vix bene purgari potest; quia per eã tantũ maiora eiiciuntur, minorũ autẽ nulla aut exigua habetur ratio. Fieri enim non potest, vt eorũ omnium recorde- mur, quæ tãto ab hinc tempore cõmissa sunt.
6. Crebra cõfessione facilius venit homo in notitiam sui ipsius. Sicut enim pavementũ rarò versum, puluere respersum minus videtur: ita peccator, qui pluribus peccatis est subditus, minorem sui notitiam habet.
7. Sicut in panno mundo facilius conspicitur macula etiam leuis: ita in conscientia per crebram confessionem mundata, & candida, facillimè percipiuntur leuissima peccata: quæq. alij nihili ducunt, illi meritò magni faciunt, qui conscientia sunt puriore. Ac proinde frequenter est confitendum, vt maior habeatur notitia peccatorum.
8. Nunquam in sacramento pœnitentiæ sine gratia peccatum dimittitur. Quò ergo sæpius hoc sacramentum frequentatur, eo plus gratiæ colligitur: sicut pauper, qui sæpius eleëmofynam petit, maiorem stipem cogit.
9. Sicut qui graui onere, quod humeris sustinebat, leuatus est; expeditus, & lætus incedit; ita per crebram confessionem, qua à peccatis liberamur, datur conscientia serenitys, pax cordis, lætitia animi, promptique reddimur

ad currendum in viam mandatorum Dei.

10. Sicut parens, qui videt filium hoc vnicè cauere, ne eū offendat, nō potest non illi charitatem & fauorē exhibere: ita qui totus est in eo, ne quid in conscientia sit aut hæreat, quod oculis diuinæ maiestatis displiceat, potest sibi magna fiducia à Deo quiduis polliceri.

11. Sicut araneus vitat cubicula diuitū, quæ sæpè purgantur, quòd in eis sua tela detergatur, & ipsi periculum immineat, ne pedibus conteratur: Ita diabolus, dum videt tentationes suas frequenti confessione dissipari, & caput suum calcari, fugit eos, qui crebra confessione conscientias purgant.

12. Sicut infirmo aut valetudinario utilis est frequēs præsentia Medici, qui præscribat, quibus vtendum sit, & à quibus abstinendum: ita qui frequenter exponit in confessione conscientiam suam sacerdoti, accipit salutaria consilia, quibus se in actionibus suis iuuet, & quotidiana vitia deponat.

13. Sicut, qui illota facie aut manibus prædium cum aliquo sunt, aut cum aliis versantur, abominationi aut tædio est illis, quibuscum agit: ita qui illota conscientia, & impura anima incedit, ingratus est Deo, ciuibusque cælestibus.

14. Sicut coma, quæ non frequenter pectitur, vermes nutrit in capite, & vsq. ad eò implicatur, vt difficulter explicari possit: Ita anima raro per confessionē purgata, multis sordibus repletur, & vermē conscientia nutrit: qui
tam

tametsi in hac vita subinde non sentiatur, vehementissimè tamen punget in hora mortis, & in futuro sæculo, ubi vermis coram non moritur, & ignis non extinguitur. Ac præterea, eiusmodi conscientia frequenter tot peccatis & tricis est implicata, ut & hominè ipsam vehementer anxiū reddat, & sæpè ab ipsis etiam doctis viris vix extricari aut componi possit. 15. Sicut indusia, mappæ mensarum, aliaq. eiusmodi quæ sunt in vsu quotidiano, frequenter mutantur atq. lauantur; & nisi purgarentur, foetore & sordibus dissoluerentur: Ita anima, qua Christus quotidie ad sua ministeria uti desiderat, frequenter est abluenda. Nisi enim purgetur, multitudine sordium & peccatorum, in æternam perditionem dissoluetur.

CAPVT III.

MODVS EXAMINANDI CONSCIENTIAM, ad confessionem generalem.

QVI vult instituere confessionem generalem de tota vita, primo distinguat vitam suam per certas habitationes, & in singulis consideret quomodo decem præcepta decalogi transgressus sit, & quomodo peccata capitalia commiserit, idq. cogitatione, verbo & opere. Deinde, in peccatis grauioribus, hoc est, mortalibus, addat etiam circumstantias & numerum, si certum habeat: sin minus, ponat certum pro incerto: Illud autem commodè fiet, si cogitet quamdiu hoc peccatū commiserit, & quoties singulis septimanis aut
men-

Esaiâ vl-
timo.

INSTITVTIONVM LIB. I. 15.
mensibus. In sequenti examine aliquādo in-
terrogationes quoties, & quā diu, additæ sunt,
iis nempe in quibus communiter peccatum
mortale cernitur. Quibus autem additæ non
sunt, significatur communiter ea sine mortali
peccato committi, tamen si aliquādo in illis
etiam possit inesse.

Examen iuxta decem præcepta decalogi.

Contra primum præceptum, & primò contra Fidem.

AN fuerit hæreticus, & quā diu?
An alios hæresim docuerit, & quā mul-
tos, & quoties?

An de aliquo articulo dubitauerit, an adhuc
dubitet?

An hæreticorum libros legerit, & quoties?

An eos domi seruauerit, & quam diu: an ad-
huc habeat?

An conciones hæreticas audiuerit, & quo-
ties?

An hæreticis fauerit potius, quā Catholi-
cis, aut eos defenderit. quoties?

An consulerit eos, qui cum dæmone ne-
gotium habent. quoties?

An medijs vsus fuerit inuentis à dæmone,
vt superstitiosis chartis, scripturis, signis, &c.
quoties?

An magicas artes didicerit, aut alios do-
cuerit. quoties?

An libros magicos legerit. quoties? an ha-
beat, aut habuerit, & quam diu?

Secundo, Contra Spem.

An de Dei misericordia desperauerit?

82

An de eadem nimis præsumpserit.

An peccauerit aliquādo liberius, quia aliud peccatum simile iam commiserat, quod esset eadem opera confitendum.

An nimis fesus sit sibi, ingenio, diuitiis, meritis, nobilitati, &c.

Tertio, directe contra Charitatem.

An Deū oderit, quare? quādiu? & quoties?

An Deū amauerit, aut ei seruerit propter temporale aliquod commodum, aut lucrum, præferens amorem temporalis rei, amori Dei.

An raro de Deo cogitarit, veluti vix semel in die, septimana, aut mense.

An contempserit, aut oderit bene monētes.

Contra secundum præceptum.

An sciens iurauerit falsum, & quoties?

An iuramento confirmarit id, de quo dubitabat, quoties?

An nouis iuramentis sit vsus, velut per vulnera, sanguinem, passionem Christi, &c. aut similibus, quæ non sunt vsitata in scripturis, aut Ecclesia.

An per falsos Deos, iurauerit, per Iouem, Herculem, &c.

An sine necessitate aut reuerētia iurauerit.

An Deum blasphemauerit, hoc est, an aliquid de Deo affirmauerit vel optauerit, quod ei non conuenit, vt, Deus hoc ignorat, non gerit curam mei: vtinam hoc ignoraret Deus!

An aliquid cum Deo comparauerit, veluti: hoc est tam verū, quàm Deus, aut quàm Deus est in cælo, vel in sacramento, &c.

An

An de Deo murmurauerit, eiusq. facta reprehenderit.

An Deum tentauerit. veluti: experiar, an Deus hoc faciat, aut nocere possit.

An res sacras prophanauerit.

An verba sacrae scripturae ad facerjas applicauerit.

An peccata sua scriptura sacra excusauerit, vel facto aliquo Dei aut alicuius Sancti.

An in conuiujs temere de rebus sacris disputauerit.

An aliquod votum Deo factum violauerit, & quoties?

An promissa, maxime iuramento confirmata, non seruauerit. quoties?

Contra tertium praecipuum.

An aliquod opus seruale die sacro egerit. quoties?

An tali die lucrosa officia exercuerit: veluti: vendens, aut emens aliquid non necessarium ad victum. quoties?

An illis diebus tabernas frequentauerit.

An sacrum omiserit, aut non integrum audierit, aut in eo data opera attentus ad Deum orandum non fuerit, utpote fabulans, aut prophana legens, &c. quoties?

An ad conciones vel templum accesserit alia ex causa, quam ad id agendum, ad quod templum est institutum: veluti, an iuerit ad spectandaturpia, ambulandum, fabulandum, &c.

An peculiari ratione Deum coluerit diebus sacris.

B

Contra

Contra quartum preceptum.

An parētes odio p̄secut⁹ sit, irat⁹ illis fuerit.

An verbo vel cogitatione aliquid mali eis imprecatus fuerit. quale malum, & quoties?

An eis obmurmurauerit, vel asperius locutus fuerit.

An eos irritauerit, aut contristauerit.

An toruē eos aspexerit, aut irriserit.

An parentum suorum, ob paupertatem, aut aliam causam, eum puduerit.

An eorū iussu inobediens fuerit.

An paupertati & necessitati parentum subuenire recusauerit.

An bona aut pecunias eorum malè aut inutiliter consumpserit.

An eis detraxerit, aut de iis apud aliquem malè locutus fuerit. quomodo, & quoties?

An pro eis orauerit.

An fratribus, sororibus & aliis consanguineis amorem exhibuerit.

An superiores Ecclesiasticos aut seculares, vel etiam religiosos & sacerdotes, concionatores, aut præceptores riserit, eis detraxerit, aut eos contempserit. quoties?

An eis obediā noluerit, & nominatim cōfessariis.

An decimas, vectigalia, aut alia, quæ eis debentur, retinuerit. quoties?

An senes etiam pauperes riserit, aut cōtempserit. quoties?

Contra quintum preceptum.

An aliquē occiderit, non solum apertè, sed etiam

etiam occultè incantando, propinando venenum, procurando abortum, aut aliud agendo, vnde mors secuta sit, aut sequi solet. quoties?

An nimia crapula, vel ebrietate sibi morbū acquisierit. quoties?

An alium ad nimium potum coegerit, aut induxerit. quoties?

An pugnaverit, aut percutiendo aliquē laeserit. quoties?

An alios ad pugnam excitauerit. quoties?

An percusserit clericum, qui primam habebat tonsuram. quoties?

An cum tali peccato, si sacerdos sit, celebrauerit, & quoties. nam percutiens clericum est excommunicatus: & celebrans in excommunicatione, fit irregularis.

An fratres aut consanguineos percusserit. quoties?

An ad alicuius lesionem consilium dederit.

An alicui sit mala imprecatus, vt pestem, mortem, aut similia mala.

An litigans agnomina dederit, aut conuitia iecerit.

An defectum corporis, aut paupertatē, aut simile exprobrauerit.

An odium in corde, aut iram fouerit, mortemque aut malum alicui optauerit.

Contra sextum preceptum.

An turpia & obscœna locutus fuerit.

An turpes cantiones cecinerit, aut turpia legerit.

An habeat obscœnos libros.

B 2

An

An inhonestas choreas duxerit. quoties?

An laruatus incefferit.

De turpibus osculis, aliisque conuictibus.
quoties?

De turpibus aspectibus & lusibus. quoties?

De occasionibus libidinis non deuitatis.
quoties?

De pollutionibus nocturnis, aut diurnis, in
sommis aut vigilia, procuratis, aut non procuratis : de modo procurationis, & quoties in
procuratis? *Contra septimum præceptum.*

An aliquid clam furto sustulerit. quantum,
& quoties?

An vi aliquid ab alio abstulerit. quantum,
& quoties?

An inuēta retinuerit, aut alteri quàm Do-
mino dederit. quoties, & quantum?

An aliorum hortis, agris, domibus aut aliis
bonis damnum intulerit. quātum & quoties,
si fuerit notabile?

An debita creditoribus, quando potuit, non
soluerit. quoties?

An mercedē operariis detraxerit. quoties,
& quantam?

An eam solueat, cum potuit, distulerit.

An bona, quę accepit distribuenda aliis, iu-
stè & fideliter distribuerit. quoties non?

An officium aut ministerium, ad quod cō-
ductus fuit, aut ad quod mercedem accepit,
fideliter præstiterit.

An horas canonicas aliquando omiserit, si
sacris est initiatus, aut si habet beneficium
ecclesiasticum. & quoties?

AN

An chorum frequentauerit, sacra celebrauerit, & alia fecerit, ad quæ ex officio tenebatur. quoties non?

An ratione mutui aliquid acceperit (quod est vsura) quantum, & quoties?

An pro beneficio ecclesiastico, quod habet, pecuniam dederit, aut aliquid aliud vel dederit vel fecerit, quod pecunia æstimari poterat: quod est simonia.

An parentes eius, vel alius quispiam ipsius nomine aliquid simile pro suo beneficio dederint, aut fecerint.

Quàm diu tale beneficium simoniacè acquisitum habuerit?

An pro beneficij resignatione pecuniam, aut quod pecunia æstimari poterat, acceperit. quoties?

An alteri in contractu simoniaco cooperatus sit. quoties?

An plura beneficia habeat. quàm multa, & quàm diu?

An in mercibus fraudem fecerit, aut in alia vlla re. quoties?

An parat⁹ sit restituere omnia bona illicitè seruata aut accepta: Qui enim restituere recusat, nõ potest in cõfessione absolui, aut peccatorũ remissionẽ accipere, iuxta illud B. Augustini: Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. *Contra octauum præceptum.*

An falsum testimoniũ contra aliquem dederit in iudicio. quoties?

An superiori aut præceptori de proximi

peccato roganti mentitus falsò vel excusando, vel accusando fuerit. quoties?

○ An alicuius famam absens læserit. Quoties?

An aliquid mali de alio dixerit. quale, & quoties? si fuerit notabile malum.

An occultum proximi peccatum reuelauerit alia intentione, quàm iuuandi. quale peccatum, & quoties?

An inter amicos seminauerit discordias.

An in malam partem facta alterius sit interpretatus.

..... An laudes alterius obscurauerit, diminuendo eius bona.

An detrahentes libenter audierit: an, cum potuisset, non eos represserit.

An audita de aliis mala, aliis retulerit.

..... An temerè alios iudicauerit.

An adulando aliquem laudauerit.

An aliquod mendacium protulerit non solum perniciosum, quòd alicui nocet: sed etiam iocosum aut officiosum, quod alicui prodesse poterat, & nemini nocere. Nam omne mendacium est peccatum: perniciosum autem, est mortale peccatum, si damnū sit alicuius momenti, quod proximo inferitur.

An proximum frigidè cōmendauerit, cum ad ipsius vtilitatem commendatio fecisset.

Contra nonum præceptum.

An tūrpes cogitationes habuerit, an in illis diu hæserit.

An eas accerserit, in eisq̄ delectatus fuerit. quoties?

An.

An ad actum turpem consensum præbue-
rit, etiam si eum non perfecerit. quoties?

An in solâ delectatione cõsenserit. quoties?

Contra decimum præceptum.

An proximi bona desiderauerit.

An in furtum aliquod consensum dederit.

An ad furtum perficiendum occasiones quæ-
sierit, aut cogitauerit. quoties?

*De septem peccatis capitalibus: & primò, de Regina
omnium, Superbia.*

An iudicauerit se dona naturæ aut alia ha-
bere à se, & non à Deo.

An ea putauerit se habere suis meritis, &
ideo vel nunquam, vel raro Deo gratias
egerit.

An iactauerit se habere, quod nõ habebat.

An alios despexerit, & singulariter videri
voluerit.

De primo peccato, Vana gloria.

An quæsierit laudem ex peccato. quoties?
aut ex re vana.

An quæsierit laudari, vt aliis noceret, aut vt
ad officium promoueretur, quo erat indignus,
aut vt ei committeretur, quod præstare non
poterat. quoties?

An vltimum finem constituerit in honori-
bus, id est, an maluerit peccatum committere,
quàm declinare honorem, aut confusionem
pati. quoties?

An studia sua ad honorem referat.

An maiorem honorem quæsierit, quàm ei
conueniebat.

De filiabus Vane glorie, 1. Iactantia.

An se iactauerit de peccato. quoties?

An cum proximi iniuria, aut nō a bonum finem sua bona narrauerit.

2. Inuentio nouitatum.

An nouas vestium formas, nouasque opinionones, aut similes vanitates inuenerit.

An noua eiusmodi imitari aut habere voluerit.

An curiosus fuerit.

3. Hypocrisis.

An se simulauerit bonum, cū esset malus, & quare?

An vt aliis noceret, aut vt ei committeretur, quod ipsi non conueniebat.

An simulatē falsus sit culpā aut peccatū, aut ad laudem se accusauerit.

4. Pertinacia.

An fuerit pertinax in opinione sua, nolens aliis melius sentientibus credere.

5. Discordia.

An vnionem voluntatum in aliis non seruauerit, sed suam voluntatem potius, quā aliorum fieri voluerit.

6. Contentio.

An contentiosus fuerit, nolens alteri cedere, sed vltimum verbum (vt dici solet) seruare voluerit, non prior tacere.

An peccata defenderit.

7. Inobedientia.

An contra præcepta Dei aut parentū, præceptorum vel superiorum murmurauerit.

An

An illa tāquā iniqua reprehēderit, vel apud
alios, vel apud se in corde suo diiudicauerit.

An nequa negligēter vel imperfectè fecerit.
An distulerit facere, & sua illis prætulerit.

An potius ad oculum, vt homini placeret,
obedierit, quàm vt placeret Deo.

Secundò, de Auaritia.

Auaritia, est immoderatus amor habendi.

An cor suū nimis apposuerit pecuniis aut
diuitiis.

An pecunias nimis cumulauerit.

An aliquod præceptum diuinū vel huma-
num ob pecuniam sit transgressus: veluti, sa-
crum diem violauerit, parentum mortem de-
siderauerit, notabili periculo corporis vel ani-
mæ se exposuerit. quoties?

Si religiosus est: An contra votum pauper-
tatis habuerit aliquid proprij: quid, quamdiu,
& quoties?

*De 7. filiabus Auaritiæ. 1. Obduratio cordis
contra Misericordiam.*

An pauperibus cōpassus fuerit, an eos ob-
iurgauerit, reiecerit, cōsiliis affecerit. quoties?

An ab aliis durè exegerit debita, cum non
essent soluendo.

2. Inquietudo animi.

An nimis sollicitus fuerit, vt diuitias acqui-
reret, sæpè de iis cogitans etiā extra tempus.

An tali sollicitudine impeditus fuerit à cō-
fessione, communionē, aut simili opere bono.

3. Violentia.

An vim alicui intulerit, cogens ad dandam

B 5 pecu-

26 CHRISTIANARVM
pecuniam: veluti nolēs reddere rem debitam,
aut inuentam, nisi accepta mercede, quoties?

4. *Fallacia.*

An verbis mendacibus fraudē fecerit, deci-
piendo & dolo pecuniam emungēdo, quoties?

An omiserit pręstare, quod accepta pecu-
nia se pręstiturum promiserat.

5. *Periurium.*

An ad huiusmodi mędacia etiā accesserit
iuramentum, quoties?

6. *Fraus.*

An aliena re ipsa clam abstulerit, quoties, &
quantum?

An aliquam rem pluris vendiderit, aut mi-
noris emerit, quā valebat, quoties?

An rem vnā pro alia vendiderit, aut vēden-
te ignorante acceperit, quomodo & quoties?

An nummum adulterinum alteri obtruse-
rit, etiam si ipsemet eum bona fide ab alio re-
cepisset, quanti precij, & quoties?

7. *Proditio.*

An ob pecuniam aliquem in discrimen ad-
duxerit, aliis lædendum obtulerit, iniuste ac-
cusauerit, &c. quoties?

Huic peccato opponitur per excessum Prodigalitas.

An bona sua inutiliter cōsumpserit lufibus,
aleis, chartis, comotationibus.

An pecunias parentum malē expendērit,
non studendo, aut scholas visitādo, aut id non
agendo, ad quod illi, eum aluerunt.

An sua omiserit dare pauperibus, vt ea lufi-
bus consumeret.

Si

Si habeat ecclesiasticum beneficiũ, an quæ
ei supererant, in pios vsus cõtulerit. Quicquid
enim tibi seruas præter victum & simplicem
amictum, tuũ non est, rapina est, sacrilegium
est, vt dicit B. Bernardus epistola 2.

De tertio peccato Luxuriæ.

An aliquam carnalẽ delectationẽ quærent.

Cetera ex 6 & 9 præceptis petantur.

De 8. filiabus Luxuriæ.

1. *Cæcitas mentis.*

An ita deditus fuerit turpitudini, vt mens
de cælestibus non cogitarit: imò auditas cor-
tiones, & bonas monitiones non intellexerit.

2. *Precipitatio.*

An ex eadem causa egerit aliqua sine cõsi-
lio, non adhibens mediã conuenientia.

3. *Inconsideratio.*

An in modo peccauerit, agẽs aliquid incõ-
sideratus, quod personã aut statũ suum non
decebat, vnde fortè alij scãdalizari potuissent.

4. *Inconstantia.*

An eadem ex causa fuerit inconstans in bo-
no proposito, nunc promittens emẽdationem,
nunc rursus peccans.

5. *Amor sui.*

An se ipsum proposuerit finem actionum
suarum & studiorum, non Deum.

An se plus quàm Deum dilexerit.

6. *Odium Dei.*

An à Deo rebusq. diuinis abhorruerit, ma-
ximè quia turpitudinem & delectationẽ car-
nalem prohibet, quamdiu, aut quoties?

7. *Affe*

7. *Affectus presentis vitæ.*

An ne nimis hanc præsentem vitã amaue-
rit, cogitans se fore contentum nunquam frui
gloria cælesti, modò concederetur semper hic
viuere.

8. *Horror futuri seculi.*

An nimis timuerit mortem, an de ea nun-
quam vel rarò cogitauerit.

An ad eã vitandã vsus sit malis artibus, aut
poti⁹ fiduciã posuerit in medicis, quã in Deo.

An in infirmitate seriò se Deo commenda-
uerit, eam vt admonitionem & stimulum ad
emendationem accipiendo.

An in ea morosus fuerit, aliis molestus,
querulosus, &c.

Quartò, de Inuidia.

Inuidia, est dolor de proximi prosperitate
conceptus, ob amorem propriæ excellentiæ.

Quatuor modis cõtingit tristari de alieno
bono. Primò, si ex eo timemus nocumentum
nobis vel aliis: & hæc tristitia non est inuidia,
sed timor. Secūdò, si doleamus, non quia alius
bonum habet, sed quia nos illò caremus: est q̃.
zelus seu emulatio. Tertiò, si doleamus, aliquẽ
habere bonũ, quo est indignus: est q̃. nemesis
seu indignatio. Quartò, si doleamus de bono
alterius, quia videtur minuere excellentiam
nostram: est q̃. inuidia.

An tristatus fuerit audiens aliquem sibi
æqualem fieri.

An doluerit de emendatione vitæ proximo-
rum suorum: quæ est inuidia fraternæ gra-
tiæ,

tia, peccatum in spiritum sanctum. quoties?

An doluerit, multos ad Ecclesiam conuer-
ti, saepe confiteri, communicare.

An conatus fuerit imitari peccata aliorum,
vt similiter duresceret, aut eueheretur. quoties?

An conquestus sit de Deo, qui malis dederit
prosperitatem, & bonos afflixerit. quoties?

De 5. filiabus Inuidia. 1. Susurratio.

AN bonum alterius conatus sit impedire,
occulte abalienando animum amici, &
ex amico reddendo inimicum. quoties?

2. Detractio.

Tribus modis cōtingit detractio. 1. Si intē-
das nocere, & tamē nō noceas: quia auditores
non credūt, aut alia ex causa. 2. Si non intēdas
nocere, & tamē nocēs: vt fit, dū ioco mala ali-
cuius narras. 3. Si intēdas nocere, & nō nocēs.

In his omnibus est peccatū mortale, si no-
cumentum proximi sit notabile, hoc est, si ob
detractiōē tuā negetur proximo bonū nota-
bile corporis, animæ, honoris, diuitiarum, &c.
Itaq. manifestando venialia peccata proximi,
quando adfertur notabile detrimentum, est
mortale peccatum.

3. Exultatio in aduersis.

An gauisus fuerit malis proximi, siue ipse
eorum causa fuerit, siue non fuerit: & multo
magis, si ipse fuerit causa.

4. Dolor in prosperis.

An doluerit deliberato consensu de proxi-
mi commodis.

Sentire eiusmodi dolorem & exultatio-
nem,

nem,

30 CHRISTIANARVM
nem, & non consentire, non est peccatum:

Signum, quod non cōsentias, est: 1, si doleas te ista sentire. 2, si dubites an cōsentias. Quia dubitatio, signum est non esse cōsensum.

5. *Odiū proximi.*

Odiū fertur in personam, sicut invidia in bonum proximi. Is ergo odio habet, qui personam proximi sui detestatur.

6. *Quintū de Ira.*

IRa, est inordinatus appetitus vindictæ. An petierit, ut puniretur, qui id non merebatur.

Aut si merebatur, an desiderauerit maiorem punitionem, quam merebatur.

An voluerit eum punire modo non debito, nempe non per iustitiam aut superiorem, sed per seipsum.

An maiori feruore desiderauerit punitionem, quam par erat.

Huc etiam pertinet impatiētia, quæ est, nolle sustinere, quod debet, aut meretur, à Deo vel ab homine.

Quatuor
sunt gene-
ra hominū
iratorum.

1. Qui citò irascuntur, & cito placantur.
2. Qui tardè irascuntur, & diutius seruant iram.
3. Qui tardè irascuntur, & citò placantur.
4. Qui citò irascuntur, & diutius seruant iram. Hi sunt pessimi.

De

De sex filiabus Irae. 1. Indignatio.

AN ex ira nō dignatus fuerit alteri loqui,
aut eum salutare, aut nominare proprio
nomine, aut aliquo beneuolentiæ signum
exhibere.

2. Tumor mentis.

An diutius iram retinuerit, cogitans mo-
dum & media vindictæ.

3. Clamor.

An ex ira litigando, clamores excitauerit.

4. Blasphemia.

An ex ira iniuriæ verba protulerit in Deū,
aut Sanctos. quoties?

An opere intulerit Deo aut Sāctis iniuriā,
conculcando, frangendo, conspurcando, abi-
ciendo imagines eorum. quoties?

An creaturis irrationalibus maledixerit, vt
pluuiæ, ventis, &c.

5. Contumelia.

An proximo verbis iniuriam aut cōuitium
fecerit.

An opere aliquid egerit, quod famā aut ho-
norē proximi læsit, veluti an aliquod signum
dederit, quo vir probus existimari potuisset
potator, scortator, aut simili aliquo peccato
inquinatus.

6. Rixa.

An re ipsa nocuerit, percutiēdo, lutū proii-
ciendo, insidiando. quoties?

Sexto, de Gula.

Gula est vitium, quo inclinatur homo ad
comedēdum aut bibendum inordinatē.
Quod fit quinque modis.

1. Prae-

1. *Præueniendo tempus edendi.*

An ne nimis maturè comederit.

An dieb⁹ ieiuniorū vsq. ad vndecimā absti-
nuerit, & à pradio vsq. ad vesperā. quoties nō?

An nimis sæpe in die comederit.

An ante communionē comederit. quoties?

2. *Lautiores cibos querendo.*

An contentus fuerit cibis quibus commu-
niter vtimur.

An potius quæsierit cibos inusitados, ad de-
licias, vt Pangos, &c.

An comederit carnes diebus prohibitis, aut
oua in quadragesima. quoties?

An comederit carnes humanas sciens. quo-
ties?

3. *Delicatus cibos preparando.*

An in cibo sumendo aut potu quæsierit po-
tius gustatum oblectare, quàm necessitati sa-
tisfacere.

An excogitauerit aut inuenerit nouas ar-
tes delectandi gulam nouis mixtionibus aut
condimentis.

4. *In quantitate excedendo.*

An sese inebriauerit. quoties?

An ventrem cibo, vel potu infarciuerit, vt
horis aliquot ineptus esset ad officium suum
præstandum.

An nimio cibo vel potu valetudinem suam
offenderit.

An diebus ieiunij vesperi cibum sumpse-
rit, sub ratione cibi potius, quàm medicine, ne
potus noceat, &c. quoties?

AN

An pridie dierum ieiunij vesperi, aut ipso die ieiunij in prandio, ideo se solito magis repleuerit, vt ieiunij laborem non sentiret.

5. *Auidius sumendo.*

An nimis auidè cibum sumpserit, potissimum si valetudini nocuerit.

De 5. filiabus Gule.

1. *Hebetudo sensus circa intelligentiam.*

AN ex crapula talis fuerit stupiditas in eo, vt confessurus non poterit cōscientiam examinare, orare, necessaria discere, aut retinere, aut vesperi se colligere iturus cubitum.

2. *Inepta letitia.*

An ex Gula sollicitudinem rerū necessariarum deposuerit, non cogitans de precibus horariis persoluendis, lectionibus discendis, aliisque perficiendis, quæ officij erant.

An laruatus incesserit, vestibus muliebribus vsus sit. quoties?

3. *Multiloquium.*

An inter pocula de rebus sacris disputauerit, de rebus aliorum locutus fuerit, principes aut superiores iudicauerit; leuiter promiserit, aliorum sermonem interrupperit.

4. *Scurrilitas.*

An verbis sordidus fuerit, cātica turpia cecinerit, rithmos inhonestos recitauerit.

Huc pertinent turpes contactus, oscula, lustrationes, & similes petulantia.

5. *Immunditia.*

An euomuerit ex ebrietate. quoties?

Huc pertinēt nocturnæ pollutiones, & turpia somnia post crapulā aut ebrietatem. Item scandala per aliquod istorum excitata.

©

Septi-

Septimo, de Acedia.

ACedia est tristitia ex eo proueniens, quod Deus velit nos esse bonos: veluti, si doleat quis se esse factum à Deo, vt bene viuat. Item si doleat, necessario vel eundem esse ad calum, & ad infernum.

*De 6 filiabus Acedie:**1. Desperatio.*

AN desperarit se posse saluari: quoties? est: que peccatum in spiritum sanctum.

An in illa desperatione diu hæserit.

An propter eam aliquid mali commiserit. quid, & quoties?

2. Pusillanimitas.

An propter difficultatem refugerit media se & alios iuandi: veluti, non orauerit pro gratia impetranda; non studuerit ad alios iuandos; nõ vsus sit talento suo, ad auxiliũ aliorum sibi dato, concionandi, docendi, monendi, &c.

3. Torpor circa præcepta.

An neglexerit aliquid ad salutẽ necessariũ: vt, discere orationem dominicam, symbolum Apostolorum, præcepta decalogi, &c.

Ad has duas filias referuntur 12. alia vitia.

1. Tepiditas, quæ est paruus amor boni.
2. Mollicies, quando statim cedimus duris, veluti tentationibus.
3. Somnolentia; dum rebus sacris indormimus, non autem fabulis.
4. Dilatio, quando bonum propositum aut opus bonum differimus.
5. Tarditas, quando lætẽ agimus negocia Dei.
6. Ne-

6. Negligentia, quando homo non curat quomodo opus suum faciat, dummodo absoluat; vt fit, dum preces nostras percurrimus.
7. Imperseuerantia seu inconstantia, quando opus cœptum non deducimus ad finem.
8. Remissio, quando quotidie quis efficitur deterior, vt qui semel feruide cœperunt, paulatim efficiuntur frigidiores.
9. Inguria, quando quis sibi commissorum curam non habet.
10. Ignauia, cum quis mauult in miseria perseuerare, quam aliquid laboris assumere: potius mendicare, quam laborare: bono aliquo carere, quam scribere.
11. Indeuotio, cum fastidimus spiritualia.
12. Tædium vite, si redeat hominem quod uiuat.

4. *Malitia.*

An bona spiritualia, quæ contristant, impugnaverit: vt si dicat Sacerdos aut Religiosus, non esse fructum sibi castitatem.

Aut alius; non esse abstinendum in quadragesima à carnibus.

Hinc fit impugnatio veritatis agnitæ, quæ est peccatum in spiritum sanctum.

Huc etiam pertinent duo alia peccata in spiritum sanctum.

1. Impœnitentia, qua homo non vult dolere de peccatis commissis, etiamsi statuerit ea non amplius committere.
2. Obstinatio, qua statuit commissa peccata repetere;

5. Rancor.

An impugnaverit homines, qui eū ad bonā hortabantur.

An dixerit concionatorem mentiri aut errare. quoties?

6. *Evagatio mentis erga illicita.*

An se ad illicitas consolationes cōuerterit, aut quæ ipsum non decebant: veluti, an clericus tabernas frequentauerit, aut monachus secularia tractauerit.

An tempus inutiliter triuerit.

An in oratione sciens & volens euagatus fuerit.

Huc pertinet omnis leuitas in gestibus, inquietudo corporis, qua homo nō potest quietus consistere: curiositas, qua inutilia vult scire: garrulitas, instabilitas, cū nunc hoc vult, nunc illud: denique, cordis & sensuum nulla aut parua custodia.

De nouem peccatis alienis.

Iussio, consilium, consensus, palpa recursus,

Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

1. *Iussione.*

An iusserit aliquem mali quippiam facere, aut aliquid quod ad malum ducit.

An aliquem ad huiusmodi coegerit, veluti ad æquales haustus.

Si iussit furtum, tenetur ad restitutionem, (etiam si ipse non fuit particeps factus) nisi alter restitueret.

2. *Consilio.*

An sciens malum consilium dederit.

An

An ex eius cōsilio aliquid mali sit secutum.

An consiliū dederit in re alicuius momenti, quam non intelligebat, veluti, in consciētiae negociis, dicēs ex ignorantia id nō esse peccatum, quod erat peccatum, aut simile: quoties?

3. *Consensu.*

An eius consensu aliquid mali sit commissum, quod fit variis modis.

1. Si, qui est superior, dat subditis peccandi licentiam.
2. Si tantū est momenti eius persona apud alium, vt eius consensus ad peccatum inducat.
3. Si malum suo nomine commissum approbet.
4. Si multi conueniant ad magnū damnum inferendum, & singuli tantum parum inferāt, vt cū multi simul intrant vineam, & singuli vnicam vnam carpuūt: singuli enim tunc rei sunt totius damni.
5. Consensu etiam peccant, quibus placent peccata olim ab aliis commissa.

4. *Laudatione seu adulatione.*

An laudauerit peccata aut peccantes.

An auditis detractionibus aut verbis turpibus, riserit.

An aliquem laudē vel vituperio incitarit ad peccandum, vel peccanti animum addiderit, vel post peccatum à pœnitentia retardauerit.

An aliquem promissis induxerit ad malum, ad quantum, & quoties?

An vitia nominibus virtutum, aut virtutes nominibus vitiorum palliauerit.

5. *Defensione, qua malefactoribus patrocinium fertur.*

An peccatorem ad eius auxiliū in domum receperit, veluti hareticum aut fugitiuum. quoties?

An iusticiæ aut superiori, volenti alterum pro meritis castigare, restiterit. quoties?

An impediuerit volentem impedire alterius peccatum.

An aliquem in peccatis defenderit, aut excusauerit, aut ei fauerit.

6. *Participatione.*

Si sit vel socius criminis, vel particeps lucri iniusti.

An usurario dederit mutuum ad vsuras exercendas. quantum, & quoties?

An sine necessitate petierit ab usurario mutuum sub vsura.

An alteri dederit mutuum aut commodatum, ad male agendum. quoties?

An à furibus aut usurariis acceperit, vel emerit, quæ sciebat iniuste ab illis haberi. quæ & quoties? ¶

An beneficiū acceperit per resignationem ab eo, quem sciebat illud simoniace occupare. quamdiu id seruauerit?

An habitauerit in domo usurarij, cum in peccatis iuuans. quamdiu?

An lucrum ex aliena turpitudine parauerit.

7. *Tacendo.*

An peccata suorum subditorū, aut sibi commissorum non reprehenderit.

An

An cū verisimiliter sciret peccantem cessaturum à peccatis per eius admonitionem, omiserit admonitionem.

Si est sacerdos, confessarius, aut concionator, an vitia omiserit reprehendere.

An sibi commissos non docuerit, quæ ad salutem sunt necessaria: vt orationem dominicam, salutationem angelicam, symbolū Apostolorum, decem præcepta.

Qui aliū de sacro fonte suscepit, an curam habuerit, vt is, quem suscepit, prædicta sciret.

8. *Non obstando seu impediendo factis.*

An subditos suos nō castigauerit, vt par erat.

An cū posset, alterius peccatum non impediuerit.

An is, qui est superior, non condiderit bonas leges, vel ordinationes ad subditos suos in officio conseruandos.

9. *Non manifestando peccata.*

An nō detulerit ad superiorem, vel ad eum, quem purabat posse emendare peccatum alterius.

An rogatus à iudice de alterius furto, negauerit se scire, quod tamen nouerat, quo mendacio alter careat re sibi ablata. Hic enim non solum est peccatum mortale, sed etiam obligatio ad restituendum damnum, quod alter ex eius mendacio accepit.

De circumstantiis peccatorum.

Non est satis cōfiteri peccata, nisi etiam addantur circumstantiæ, quæ peccatum augent vel minuunt.

Circum- stantia sunt:	Locus: sacer an prophanus.
	Tempus: dies festus, dominicus an prophanus.
	Persona: Ecclesiastica, religiosa an secularis.
	Conditio: superior an subditus, an in dignitate.
	Socij: an cum patre, consanguineos; cum multis, an paucis.
	Finis: qua intentione fecerit.

Hæ circumstantiæ, i. aliquando faciunt, vt id quod veniale peccatū erat, sit mortale: sicut, auferre alicui calamū ea intētionē, vt Deum blasphemet.

2. Aliquando mutant speciē peccati: vt fornicatio commissa cum coniugata, est adulterium: cum consanguinea, est incestus. Furtum commissum in templo, est sacrilegium.

3. Aliquando multiplicant peccata: vt, qui post vōtum castitatis committit fornicationem, fornicatur, & violat vōtū. Qui comedit carnes die Veneris, in quadragesima. Qui iuravit aut vouit non peierare, & tamen peierat.

4. Aliquando inducunt excommunicationem: vt, percutere clericos.

5. Aliquando non mutant quidem peccati speciem, sed grauius reddunt: peius enim est peierare diebus sacris, quam prophanis. & vt D. Bernardus ait: Inter seculares, nugæ sunt nugæ: in ore sacerdotis, blasphemix.

*Lib. 2. de
consid.*

DE CONFESSIONE GENERA-
li, & eius utilitate.

SVNT nonnulli, qui dubitant, an vrile sit, aliquando generalem de tota vna confessionem instituere, eaque omnia peccata repetere, quæ aliàs confessi fuerant. Quibus est dicendum, quandoque id esse improbandum, quandoque autem vehementer commendandum. Improbandum enim est, si non rectè ad huiusmodi generalem peccatorum repetitionem homo moueatur. Quod posset accidere vel ex errore, quo sibi persuaderet peccata, semel legitimè confessà, non esse remissa, sed sæpè repeti debere, vt remittantur: vel ex nimis conscientiaë scrupulis, quibus fit, vt nunquam sibi quacunq. confessione homo satis fecisse videatur. Talibus quippe generalis confessio permittenda non est, sed prohibenda. Commendanda est autem generalis confessio iis, qui bonis causis ad eam mouentur. Causæ autem eiusmodi sunt variæ. Prima, si metuatur in aliquam ex antecedentibus confessionibus defectum talè irrepisse, qui peccatorum remissionem impediuerit. Hoc namq. si aliquando factum fuisset, (vt fit frequenter) necessario est repetenda confessio. Euenit autem hoc variis modis.

1. Si confessio sit facta sacerdoti, potestatem ad eum absoluendum non habenti; aut fortasse ex ignorantia vel ebrietate nõ rectè absoluenti.

C S

2. Si

2. Si defuerit confitenti contritio, aut dolor de peccatis sacramento conueniens, aut propositum peccata vitandi.
3. Si sciens & volens peccatū aliquod mortale subtruerit.

Secūda causa est, vt generali cōfessione renouetur dolor de singulis peccatis, & pudor: atque per ea, virtute meritorum Christi, pœna peccatis debita vel pœnitus tollatur, vel saltem minuatur.

Tertia est, vt tali repetitione excitetur in homine charitas in Deū, dum omnia sua peccata simul inspiciens, admiratur diuinā bonitatem, quę tantas abominationes tam diu tolerauerit. Plus enim mouent peccata omnia simul inspecta, quā separatim diuersis temporibus considerata.

Quarta est, vt homo, dū peccata tam multa cōsiderat, & bona exigua videt, quibus essent illa tegēda, sese incitet ad opera bona, ne peccatorū numerus bonorū operum multitudinē vincat, memor istius sententię D. Chrysostomi: Nisi tot fuerint bona, vt exuāt crimina, & ex relictis aliquid in iustitiā nobis reputetur, de nobis à suppliciis liberabitur nemo.

Sunt porro nonnulli, qui singulis annis cōfessionem annuā peccatorum faciunt, tum ob causas iam dictas, tū vt inspiciant, quos illo anno in virtutibus progressus fecerint. Quorum studiū vehementer est probandū, quippe qui declarant, quantum sit ipsis curæ suæ animæ salus, atq. perfectio. Sicut enim bonus pa-
terfa-

*Homil.
80. ad
pop. Aa-
tiach.*

terfamilias, quotannis semel rationes omnes datorum & acceptorū colligit, vt statum norit rerum suarum: Ita Christianus, qui in mercatu virtutum est constitutus, non malè agit, si quolibet anno videat, quantā ad virtutes accessionem fecerit, quæ vitia deposuerit, quas imperfectiones reliquerit, & quantū fieri potest, hunc annum cum præcedenti conferens, si aliquid spiritualis lucri obseruat, Deo gratias agat: si verò detrimentum negligentia sua sit passus, ex animo doleat, stimulosq. sibi ad fortiùs currendum addat.

CAPVT V.

DE MODO SE PRAEPARAN-
di ad sanctissimum Eucharistie Sa-
cramentum sumendum.

EX hoc omnium bonorum Spiritualium fonte, tantum se quisq. hausturum credat, ad quantum capiendum ipse se præparauerit. Potest autè ista præparatio fieri bifariā. Quidam enim satis habēt, peccatū in cōmunionem euitare, ac se ad cōseruationē & augmentum gratiæ aliquo modo disponere: Alij etiā ad gustandum in hoc Sacramento, quàm suavis sit Dñs, & ad gratiā abundantiorē accipiendā, & vehementer augendā se cōparāt.

*De priori preparatione minus perfecta,
sed omnibus necessaria.*

Prima præparatio, quæ in omnib⁹ esse debet, exigit, vt quæ impediunt dignum accessum ad cōmunionem, vitentur: cuiusmodi est

*Impedi-
mētorum
remotio.*

est excōmunicatio, & peccatū mortale. Ab illa ergo absolui, qui ligatus est, & ab hoc emūdari, qui sibi peccati cōsciū est, per contritionem, & confessionem, & propositum firmum in posterum abstinendi, curet. Est etiā mane cōmunicatio impedimentū cibus, post mediam noctem sumptus, nisi periculum mortis immineret: & huiusmodi impedimēta necessario sunt remouēda. Decet etiā alia remoueri: cuiusmodi est nimia distractio mentis, tædium, & somnolentia, & magis quā hęc, cōmotio à pollutione (etiā sine culpa) vel ab alio peccato, præsertim si mortale sit; nam illo die abstinendum esset etiam post confessionem, si causā vrgens non excusaret: nō tamē mortaliter peccaret, qui cum his secundariis impedimētis ad cōmunionē accederet; & deuotio multos huiusmodi defect⁹ supplere posset.

PRIMUM ergo in hac præparatione sit, impedimenta remouere.

*D. Bernard. de
precept.
& dispensat.*

*Bona voluntas &
fides.*

SECUNDVM est, bona cum voluntate inferuendi DEO, quæ bonis operibus, cum oportunum fuerit, confirmetur: & cum fide sincera, ad nutriendam animam sanctissimo Christi corpore, accedere.

Humilitas.

TERTIO, curādum est, vt magna cū humilitate, ex consideratione tantæ maiestatis ac sanctitatis, ad communionem accedatur.

Deuotio.

QUARTO, quærēda est deuotio ex cōsideratione passionis Christi, & ex præsentī benignitate, quæ nobis in hoc Sacramento exhibetur, ad spē & amorem se excitando: ad quod
oratio

oratio cum consideratione multum valet.

Post communionem, hoc faciendum est Christo, quod solet fieri nobili hospiti.

PRIMO, agēdæ illi gratiæ, quòd ad tam vile hospitium accesserit.

SECUNDO, offerem⁹ illi nos toto, nostraq̃. omnia, vt illa tanquam sua disponat, & curet.

TERTIO, aperiemus ei paupertatem nostram, nostrosq̃. omnes defectus; petemusque gratiam, ad malas affectiones omnes deponendas, virtutesque contrarias assequendas.

De secunda preparatione exactiori.

Secunda dispositio tria exigit ante cōmunionem, tria circa eā, totidem post eā. Ante cōmunionem primò exigitur dolor de peccatis etiam venialibus, & confessio, si quid conscientiam grauaret: & breuiter, quicquid ad puritatem animæ pertinet. Cor etiā purgandum est ab omni amore sensuali, ac desiderijs, & delectationibus, quæ diuinum amorem non adiuant: & sensus discreta quadā seueritate, etiam in rebus licitis, restringendus est.

SECUNDO, fames huius cibi excitāda est duplici consideratione: altera, excellentiæ & utilitatis huius Sacramenti: altera, propriæ paupertatis ac necessitatis.

TERTIO, profunda reuerentia & humilitas, quæ duabus etiam cōsiderationibus iuuatur. Altera, immensæ magnitudinis, dignitatis, & imperij Christi Domini; & puritatis, quia nec stellæ in eius conspectu mudæ sunt. Altera, contrariæ vilitatis, & infirmitatis nostræ,

stræ, quæ considerata efficiet, vt diuinam beneficentiam magni faciamus.

Tria circa communionem.

Amor.

IMprimis circa cõmunionẽ exigitur Amor, qui in duabus cõsiderationibus inuenitur: Altera, passionis Christi, ex cuius vulneribus amor convenientissimè hauritur: altera, præsentis beneficii, in quo tanta cum dignatione & charitate Iesus Christus se communicat, tanquam familiariter & intimè nobis se coniungens: nec solùm eius maiestas pauperem nostram domum ingreditur, & à nostris vulneribus nõ abhorret, sed sanguinem etiã suum & corpus, in medicamentum donat, ad nos sanandos, præseruandos, confirmandos.

Spes.

S E C V N D O, exercetur spes, considerãdo in Christo esse, quicquid confidentiã excitare potest: hinc quidem, quoniã potest omne bonum nobis conferre, cùm sit omnipotens, & indigentia nostram perspectam habeat. Cùm ergo accedamus ad mare immensum bonorũ omnium, quomodo non hauriemus aquam gratiæ abundanter ex eo? Inde verò, quia vult omne bonum nobis impartire, cùm sit summè benignus, cùm nos diligat plus quàm nos ipsi, magisque largiri nobis sua dona, quàm nos recipere, desideret, cumque, ne meritum desit, suum nobis impendat.

*Gratiarũ
actio.*

T E R T I O, ex intimo corde gratias agere pro tanto beneficio, & charitate, qua nos complexus est.

Tria

Tria post communionem.

POST communionem, ad fructum huius Sacramenti seruandum & magnoperè augendum requiritur.

PRIMO: Custodia sollicita sensuū, linguæ, & cogitationū, post tantū hospitem domi nostræ exceptum: & si accideret quid committi, quod ipsius oculis displiceret; statim cū dolore ad veniam petendam accedere; & ne à nobis recedat, suppliciter orare. *Custodia sensuum.*

Secundo: exhibere huic hospiti, quicquid obsequij bonarū operationū, ex ipsius amore poterimus: & quod eisdē deest, bona voluntate supplere, illius gloriæ amplificationem cum maxima cupiditate desiderando. *Bona operationes.*

Tertio: assistere summo huic hospiti domi nostræ suo loco & tēpore, per meditationes & orationes deuotas, nobis & proximis nostris omnia necessaria & vtilia petendo, laudando, gratias agēdo, &c. Iuuat ad hoc ipsum, crebrò ad sanctū hoc Sacramentū accedere. Penitus enim in Iesum Christū ingrediemur, & magis ille participes donorum suorum nos faciet. *Meditatio & oratio.*

De Corporis compositione in sacra Communione.

Quod ad Corporis cōpositionem attinet, ea sit eiusmodi, quæ & tantū Sacramentū deceat, & nihil insolēs habeat, & Sacerdoti sacrā hostiā porrigenti molestiam nō adferat. Itaque genua flectantur, manus cōplicentur, nō ad os eleuatæ, ne Sacerdotem impediunt, sed circa pectus decenter cōpositæ. Caput sine motione sit in neutrā partem inclinatum, aut anterius demis-

demis-

demissum, sed moderatè eleuatū; vt citra difficultatē à Sacerdote os attingatur. Oculi vel clausi vel demissi; turpe enim est, et tempore, vel Sacerdotē aspicerè, vel aliò oculos cōvertere. Os omnino quietū sine vlla lectione vel labiorumq; motu, honestè apertū, non nimis diductū: Lingua extremum labium attingat, nō nimis extensa, vt hostiā suscipiat, & in os deferat, saluaq; reuerenter liquefactā in corpus demittat; non enim est dentibus terenda, vel palato admouenda, sed ante ablutionis sumptionē deglutienda. Corpus totum erectū sit, & sine motu vllò quietū; suspiria, flatus, gemitus, pectoris tonsiones, exclamations, vocales orationes, & id genus alia, quæ nō rarò periculum adferunt, vel casus hostiæ sacræ, vel contactus dentium, aut labiorū; cōmunionis tempore omittantur. Oret tunc solus spiritus, sancta q; & suaui meditatione in Deū feratur.

CAPVT VI.

ARGVMENTA POPVLARIA EX
similitudinibus ducta, pro frequenti communione corporis Domini.

SIC VT patens, cui gratissimum est frequenter domum filij sui vocari, sciens huius sui desiderij filium esse consciū, non rectè accipit, si semel tantū, bis tēve in anno, aut saltem rarò admodum inuitetur: Ita *Prou. 8.* Christus, cuius nouimus esse delicias versari cum filiis hominum, si rarò admittatur, meritò iniquè ferre potest.

2. Ami.

2. Amicus libenter adest amico. Si ergo tu Christo nō ades libenter, signum est parui tui erga eum amoris.

3. Dicis te desiderare Christo perpetuò adesse in cælo. Hic ergo frequenti communione ineunda est cum eo familiaritas, ne post hanc vitam te non agnoscat. Nam sicut amicus, qui in prosperitate amicū negligens, aliis sese iungit; si tempore aduerso ab aliis desertus, amicum repetit, non id facere ex charitatis affectu videtur, sed ex necessitate: Ita qui, dum uiuit, Christum Dominum postponit rebus terrenis; post mortem iudicandus est nō ex amore Christum desiderare, sed quia alia solatia, quæ Christo præposuerat, defunt.

4. Sicut diues homo, natura misericors & liberalis, si sepè uisitet domum ruinosam hominis pauperuli, nunquā ad eam ueniet, nisi relicto aliquo dono, tum pro beneficio hospitij, tū pro domus reparatione: potissimè si statuatur sæpius eodem munere. Ita Christus ditissimus & summè misericors, quoties domū nostram per sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ingreditur, nunquā miscedit, nisi relicto eximio munere, partim pro officio communionis, partim ut habitaculū sibi, ad quod frequēter uenire proponit, dignū paret. Quia enim nemo ita probè nouit, quo ornatu paradus sit locus Christo, atque Christus ipse: ideo cōmunionem vna disponitur homo ad communionem sequentem; nempe dum Christus frequenti communione sibi ipsi locum parat.

D

5. Fas-

5. Fascis viridis vt totus incēdatur, & ignem concipiat, non satis est, si semel ignis subiiciatur, sed frequenter ignis admouendus est, vt eius crebra repetitione primū quidem incalēscant ligna, deinde verò teneriores ramusculi absumantur, paulatim quoq. fascis exsiccatus in ignem tandem totus vertatur. Eodē pacto, homo vitiorum atq. passionum copia humidus; non statim conuerti potest in ignem diuinum, nisi crebra communione passiones sensim educantur.

6. Sacra Eucharistia est cibus animæ, sicut panis est cibus corporis. Anima autem tāto est corpore præstantior, quanto diuinior: nimirū, ad Dei imaginē & similitudinē creata, Christi sanguine redempta, immortalitate donata, naturę angelicę, sine qua nec ipsum corpus viueret. Nōne ergo indignum est, quod corpus hoc à vermibus absumendum, atq. in cineres breui redigendum quotidie saepe pascatur, atq. ad illud fouendum omnia studia, omnesq. labores conuertantur; animæ autē nutrimentum & raro, & non sine tardio præbeat? Sanè, sicuti corpus sine cibo nec labores ferre potest, nec viuere: ita anima sine Eucharistia, nō potest istius peregrinationis labores sustinere, nec vitam retinere. *Qui* (inquit Christus) *manducat me, & ipse uiuet propter me.* quasi dicat: non uiuet, nisi me sumat.

7. Corpus induere solet qualitates nutrimentum non ex vna sola, sed ex frequenti eius sumptione. Nō enim statim mutatur in cholericū aut phle-

phlegmaticū, quisquis semel eiusmodi cibum sumpsit, qui tales qualitates inducit: nisi continenter vtatur. Si itaq. transferri cupis in qualitates Christi, esseque spiritualis, passionibus vacuus, & planè caelestis: frequenter hoc cibo diuino vescaris oportet.

8. Quo tempore aër est peste infectus, solent homines vt aduersus noxium aërem, imminensque periculum medicina præseruatiua, potissimum egressuri foras. Atqui verò, totus iste mūdus infectionibus plenus est, nimirum infinitis peccatis, occasionibusque peccandi. Proinde, qui præseruari à peccatis cupit, is medicina hac eò frequentius vtatur, quò illi grauiora imminent pericula, & plures occasiones quibus ad peccandum induci posset.

9. Sicut is, cui inter hostes est incedendum, dat operã vt comites habeat, & arma, quibus hostes aut deterreat aut repellat: ita qui in hac vita inter innumeros hostes visibiles, & inuisibiles degit, curare debet, ne vel comitatu, vel armis destituatur. Optimus autem comes est Christus in Eucharistia sumptus, cui semper adest innumera multitudo angelorū: optima etiam arma præbet cōmunicanti, quādo gratiam & fortitudinem largitur. Sæpè est ergo ad hanc mensam accedendum, & cum psalmista dicendum: *Parasti in conspectu meo mensam, Psal. 22. aduersus eos, qui tribulant me.*

10. Sicut qui filium habet vnicè dilectū, hoc maximè curat, ne ei doctus aut diligens pedagogus desit, à cuius latere nunquam discedat:

ita qui animam suam rectè institutam cupit, nunquam patietur ab ea Christum abesse, sed eam illi per crebram cōmunionem cōiunget, & cum sponsa in Canticis dicet: *Introducā te in domum patris mei, & in cubiculum genitricis meae: ubi me docēdis praecepta tua.*

Cant. 8.

11. Sicut infirmus aut grauius vulneratus, desiderat Medici vel Chirurghi frequentem accessum; & medicamenta seu malagmata, quibus vulnera saepe reficiantur: ita Christianus, variis multisq. vulneribus in anima saucius, & grauibus morbis affectus, merito desiderare Christi optimi Medici praesentiam debet, qui in sacramento Eucharistiae omnium morborum remedia secū adfert. Ita enim dicit Diuus Bernardus: Eucharistia medicina est aegrotis, peregrinantibus diæta, debiles confortat, valentes delectat, languorem sanat, sanitatem seruat: fit homo mansuetior ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actiones deuotior.

*Lib. 5. de
sacra. c. 4.*

12. Sicut populus Israëliticus totis 40. annis in deserto, vsq. ad ingressum in terram promissionis, vixit quotidiano esu Māna, quod Māna gessit nostrae Eucharistiae figuram: ita nobis in huius mundi peregrinatione frequenter est Eucharistia sumenda, quae ob id vocatur panis quotidianus (ait D. Ambrosius) quia quotidie esset accipienda: quotidie quidem in Missae sacrificio spiritualiter, semel autem sacramentaliter in hebdomada.

13. Si-

13. Sicut mercatores ea loca sepius frequen-
 tant, vbi plus lucri expectant: & pauperes illo-
 rum ianuas, vbi copiosiores eleemosynæ con-
 feruntur: Ita Christianus ad Christi mensam
 frequentior esse deberet, vbi & maiora & vber-
 riora dona dantur. siquidem hic^a dimittuntur
 quotidiana peccata: ^b expelluntur potestates Sa-
 tanæ: ^c dantur vires ad ipsum etiam Marty-
 rium subeundum: ^d minuitur in minimis pec-
 catis sensus, in grauioribus autem tollitur om-
 nino consensus: deniq. adferuntur omnia bo-
 na: quia homo comunicans in id transit, quod
 sumit, vt D.^o Leo ait. Venit quippe ad te Chri-
 stus, vt te honore afficiat sua præsentia, vngat
 te sua gratia, curet te sua misericordia, lauet te
 suo sanguine, resuscitet te sua morte, illuminet
 te sua luce, inflammet te suo amore, console-
 tur te sua infinita suauitate, vniat & desponset
 se cum anima tua, faciatq. participem te spiri-
 tus sui, omniumq. bonorum, quæ cum hac car-
 ne, quã tibi offert, in ara crucis promeritusest.
 Quemadmodũ ergo si princeps aliquis, mul-
 ta secum afferens munera, qualibet septima-
 na, ianuam tuam pulsaret, gratissimo illũ ani-
 mo reciperes: Ita cũ magno desiderio & gra-
 titudine conuenit Christum suscipere, cuius
 dona omnes res terrestres præstantia ac ma-
 gnitudine vincunt.

^a Ambr.
 lib. 4. de
 sacra. cap.

^{4.}
^b Ignati-
 us episto.
 14. ad E-
 phesios.

^c Cypria-
 nus lib. 1.
 epist. 2.

^d Berna-
 ser. de cœ-
 na Do-
 mini.

^c Ser. 14.
 de pass. Do-
 mini.

DVO ARGVMENTA CONTRA
frequentem Communionem dissolutur.

DVO sunt argumenta, quæ contra hanc frequentem corporis Domini sumptionem adferri solent: prius quidem à pigris, & negligentibus: posterius verò à bonæ conscientia hominibus.

Prius est: homines sæculares non esse dignos, qui crebrò i. octauo quoque die ad mensam Dñicam accedant. Scriptum esse enim: *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. & qui māducat & bibit indignè, iudiciū sibi māducat & bibit.* Respondeo primò: Qui digni nō sunt ut sæpè accedant, digni etiam non erunt ut rarò accedant: quia non dilatio & mora temporis, sed crebra cōmunio dignos reddit. Hoc enim argumentum eodem modo se habet, atque si dicas: raro verratur cubiculum, ut mundius sit ad Regem suscipiendū. Constat enim, quòd non rarò, sed sæpè verrendo, cubiculum maiorem munditiem habeat. Quoties porrò cōmunicas, mundatur atque ofnatur cubiculum cordis, atque ab ipso met Christo ornatur, qui optimè nouit, quo potissimū ornamenti & præparationis genere delectetur.

Secundò dicendum est, triplicem dignitatem posse in hoc negotio considerari, quarum prima est, ut tanta sit dignitas, quantā meretur Christi maiestas. Atqui hanc adferre nec ipsi Angelici spiritus, adeoque nec ipsa Mater Dei potest: quia infinitam Maiestatem decet digni-

1. Co. 11.
Chrysost.
Hom. 61.
ad pop.
Ant.

dignitas infinita. Secunda: vt tanta sit dignitas, quantā homo fragilis potest adhibere. Sed nec ista est ad communionem necessaria, tamen si tāto maior in hoc Sacramēto gratia accipiatur, quāto quis accedit dignior & paratior.

Tertia est, quā Christus requirit, quæ ipsi sufficit. Ea verò est, vt homo à peccatis per Sacramentum pœnitentiæ liber, desideret in posterum peccata vitare, Deo placere, suaque omnia in gloriā Dei referre. Cùm ergo queris te indignū esse & tepidū, imò frigidum: cogitate non ob id accedere ad ignem quia tales, sed vt calescas; & in hoc negotio sufficere desiderium caloris, semoto omni obstaculo, quod calorem impedire possit.

Sed dicunt nonnulli, non esse hominum secularium, toties sacramenta frequentare: hoc esse solorum sacerdotum, ad quos pertinet sacrificij celebratio, & sacramentorum administratio. Respondendum verbis D. Chrysostomi: Est vbi nihil differt sacerdos à subdito, vt quando fruendum est horrendis mysteriis, similiter enim omnes, vt illa percipiamus, digni habemur, &c. Nam sacerdotium dat consecrandi, offerendi distribuēdi potestatem: non autem accipiendi dignitatem, quam vita facit, non Ordo. Proinde sicut sacerdos impius indignus est, qui hoc sacramentum vel semel in anno accipiat: ita laicus bonus dignus est, vt qualibet septimana accipiat.

*Hom. 18.
in 2. Corinth.*

Sed rursus adferuntur secularium occupationes, quibus à dignitate & præparatione cō-

uenienti videntur impediri. Quibus dicendū est: 1, Nullum esse ad communionem impedimentum, nisi peccatū, & sordes peccati: proinde occupationes, quæ peccatum non habent adiunctum, nihil impedire. 2, Quo quis maiores occupationes sustinet, eo maiori opus esse auxilio. Nullum porro inuenio meliorem adiutorem, quàm Christum Dominum in sacramento susceptū. 3. In magnis negotiis maiora esse pericula: atq. idcirco necessarium esse medicamentum præseruatium, ne noxiū aëre in occupationib⁹ per multa colloquia haurias. 4, Non esse difficile homini seculari, quāuis negotiis multis implicatissimo, ad sacram cōmunionem qualibet septimana se præparare, si pauca ista seruare velit, Christiano homini meritò seruanda. 1, Vt manè quotidie sacrū Missæ officiū, si potest audiat: sin minus, saltē oratione se Deo suaq. omnia ex animo commendet. 2, Vt vesperi ante somnum cōscientiam suam examinet, peccataq. diei illius memoriæ mādēt. 3, Vt Dominica de totius hebdomadis peccata colligat, & confessione cōscientiā purget, sumptoq. Christi corpore, tēpus antemeridianū, vel totum, vel ex magna parte deuotioni Deoq. quo ad eius fieri poterit, impendat.

Posterius argumentum est hominū piorum, qui post frequentem aliquanti temporis communionem, magno dolore querunt, ad eō se nihil proficere, vt magis deficere quotidie sibi videantur.

His

His quoq. respondendum est. 1. Non illos omnes deficere, qui sibi deficere videntur; sed potius eò magis proficere, quò defectus magis agnoscitur. Sicut sordes cubiculi immundi non videntur in tenebris, interdiu autē in lumine solis videntur etiā minutissime sordes cubiculi mundi: quoq. maiori lumine cubiculum illustratur, & homo ipse acutius videt; eò plus sordium ei apparet. Itaque, quòd non videatur sibi homo proficere, non existit inde, quòd non proficiat: sed ex eo, quòd minuta peccata facilius aspiciat, magisque detestetur.

2. Proficientium esse, non agnoscere profectum, ne superbia extollantur: tamen qui sibi progredi in dies nihil videntur, si annos cum annis cōferant, fortasse profectum inuenient: sicut puer, qui corpore crescit, nō percipit incrementum, nisi post annos aliquot, quando vestes illas sibi experitur non conuenire, quibus antea commodè vti consueuerat.

3. Quod pij homines non aduertant profectum, inde prouenire, quòd non statim assequantur illud quod optāt, nimirum passionum vacuitatem, in oratione feruorem, animum perpetuò ad Deum intentum. Sed licet nō assequātur ista, vt optant: assequuntur tamen alia pro Dei voluntate: nimirum, peccatorum cognitionem, cōscientiam delicatam, animum ab hoc mundo alieniorem, atque ad res diuinas propensio-rem. Quibus in rebus dum paulatim progrediuntur, tandem etiam accipiunt prædicta, quæ diu optarunt: sed ita frequenter accipiunt,

58 CHRISTIANARVM
cipiunt, vt accepisse se prorsus ignorent, do-
nec nullum sit à vana gloria periculum.

CAPVT VIII.
DE SACRO MISSAE OFFI-
cio quotidie audiendo.

CH R I S T V S Dominus in vltima coe-
na sacrificium Missae Ecclesiae suae in-
stituit, vt fideles munus aliquod habe-
rent, quod Deo Patri offerre & dare pro variis
beneficiis ac donis possent. Quia enim varia
quotidie dona à Patre caelesti accipimus, & ex
nobis nihil nisi peccata rependimus, placuit
Christo, nobis hoc sui corporis sacrificium re-
linquere, quod in gratiarum actionem pro
donis, atq. in satisfactionem pro peccatis Deo
redderemus. Quae ex re facile colligi licet,
quanta sit Missae sacrificij utilitas, quo nimi-
rum impetratur, & applicatur quicquid nobis
passione, sanguine, & morte sua Christus ac-
quisiuit. Atque vt ex multis pauca referantur:
I. Missae sacrificio non solum aguntur, sed
etiam referuntur gratiae Deo, pro beneficiis,
ab ipsius bonitate acceptis. Cum ergo quoti-
die innumera bona ab eo habeamus, æquum
est vt quotidie gratias, pro donis illius diei,
quas possumus maximas referamus. Si enim
is, qui pauperi in eleemosynam dat exi-
guam stipem, ingratitude & rusticitatem
eius accusaret, qui quantam posset gratiam
non haberet: ita merito ingratitude apud
Deum accersitur, qui hoc genus gratiarum il-
li quo-

lī quotidie, cū potest, non refert, quod Deo maximè placere nouit.

2. Remittuntur venialia peccata, quibus quotidie Deus offenditur.

3. Impetratur gratia, ad mortalia peccata cū dolore confitenda, & in posterum vitanda. Si ergo infinitis venialib⁹ peccatis quotidie animam nostram aspergimus, in multa que pericula singulis momentis incidimus, mortalibus peccatis Deum offendere diuinitè nobis consulamus, si sacro Missæ officio quotidie aduersus pericula omnia nos muniamus, & à peccatis purgemus.

4. Datur gratia rectè viuendi, confertur auxilium uiuis omnibus atq. defunctis. Quia sacrificiū est efficacissima oratio, propter Christum: instar mortui presentem, ad quæuis tum nobis tum aliis impetranda.

5. Solet Dominus etiā in temporalibus rebus illi magis fauere, quem videt ante omnia spiritualium rerum, & diuini honoris curam gerere. Non enim facile patietur Deus, ut is temporalium rerum damna sustineat, qui ipsius honoris est in primis studiosus.

6. Sicut parenti gratū est, si summo mane, ante omnia à filio uisatur & salutetur: ita mirificè placet Christo, ut quotidie in sacro Missæ officio eum videas, salutes, adores.

7. Sicut in veteri lege, aspectus serpentis *Nu. 23.* ænei sanitatem adferebat vulneratis, & in nouo testamento umbra Petri curabat ægros: *Act. 5.* ita dubium non est, quin Christi corpus, dum

in

in Missæ sacrificio quotidie deuotè cōspicitur, magnam vim ad sanandam animam habeat. 8. In sacro Missæ officio, non solum offertur Deo patri à sacerdote, & à presentibus cum sacerdote Christi Domini corpus & sanguis, in verum sacrificium pro sua salute: sed quotquot adsunt digneque se parant, spiritualiter corpore Domini reficiuntur per os sacerdotis. Tanta enim virtus est istius sacrificij, vt quicumque presentes intentionem suam cum sacerdotis intentione coniungunt, & sacrificij esse participes cupiūt, simul cum sacerdote de sacrificio manducant, cibiq. spiritualis fructū percipiunt, non secus ac membra corporis, ad quæ per os cibus transmittitur. Aequum est enim, vt qui Dominicæ mensæ in spiritu cum sacerdote ministrat, in spiritu etiam cum sacerdote pascatur. Sicut namque conueniens non esset, vt is qui mensæ Regis ministraisset, famelicus sine omni cibo dimitteretur: ita nõ est existimandū, sine spiritali refectioe relinqui eum, qui Missæ sacrificio adest, vt par est. Quin potius, sicut in sumptuoso conuiuio, nemo ex familia fame laborat: ita in mensa hac Christi, vbi paratur cœna magna, nemo est presentium, qui non aliquid accipiat, dummodo os cordis ministranti & porrigenti manui Christi non claudat. Et sicut in cella vinaria nouis vinis repleta, solus aër odore infectus inebriat: ita in loco, vbi sacrificium offertur, tanta est gratiæ copia, vt non solum ex eo demones pellat (ad quod D. Augustinus aliquādo

*Lib. 22. de
Ciuitat.
Dei. c. 8.*

do in domo vexata à malo spiritu, sacrificium offerri iussit.) sed etiam præsentes consolatione perfundat, vt meritò cum Dauide clamèt: *Altaria tua Domine virtutum, Rex meus & Deus meus.* Atq. ideo semper pij libenter quotidiano sacrificio adesse solent: sicut de matre sua refert D. Augustinus: & Clerici ad hoc præcepto Concilij primi Toletani tenentur. Vide Theodoret. in Philoth. cap. 20. Psal. 83. Lib. 9. Cõ. fess. ca. 13. Canon. 5.

CAPVT IX.
MODVS AVDIENDI
SACRVM.

TOTVM Missæ officium in tres partes diuiditur: in Præparationem, Oblationem & Communionem. Proinde qui sacrificio adest, tria præstare poterit.

Primò: cum Sacerdote, aut Sacerdotis ministro, deuotè pronuntiabit confessionem, accipietq. generalem absolutionem: Ea enim dimittuntur peccata leuia, si animus ad deuotionem exciteretur. Deinde aliquarum piarum precum, vel Koirarij B. Virginis lectione, aut si malit, pia de Christi vita meditatione se præparabit, mentemq. colliget, idq. vel vsq. ad finem Euangelij, hoc est, ad breuiorem canonem, vel vsque ad *Sanctus*.

Secundò: ab eo loco, vsq. ad *Agnus Dei*, offerret hoc sacrificium Deo Patri cum sacerdote, primò quidem aliquid cogitans de Christi passione, crucifixione, sanguinis effusione, & morte, quæ in hoc sacrificio repræsantantur. Nã Christus licet totus sit sub vtralibet specie viuus

viuus & verus Deus & homo : tamen sub specie panis candidi & insensibilis videtur habere formā mortui : & sanguis in calice sub specie vini quasi effusus cōsideratur. Deinde verò offeret Christum passum & mortuum pro se omnibusque, pro quibus orare tenetur. Rogabit autem Deum Patrē, vt hęc filij sui mortem & passionem suscipere dignetur, in satisfactionem pro omnibus peccatis suis : atque propter illam, dare sibi gratiam rectè viuēdi, in studiis virtutibusq. proficiēdi; & omnia sua prosperare ad diuini nominis gloriam suamq. salutem. Deinde parentibus, consanguineis, præceptoribus, aliisq. sibi commendatis, impetrabit eadem, singulorumq. necessitates exponet. Memor quoq. erit fidelium defunctorum, patriæ suæ, totiusque Ecclesiæ Dei.

Tertiò ab *Agnus Dei*, vsq. ad vltimas orationes Sacri, præparabit sese ad spiritualem communionem : *primò* Deum rogans, vt plena remissione peccatorū, dignetur cubiculum cordis à sordibus purgare: *deinat* petens, vt idē cubiculum velit aulæis atq. tapetibus variarum virtutum ornare: *tertiò*, quanta fieri potest humilitate, orans, vt per os sacerdotis (cui celebranti intentione coniunctus est) in animam suam trāseat, se visitet, iuuet, vitia deleat, infirma corroboret, & ab eo nunquam recedat.

CAPVT

EXPLICATIO MYSTERIO-

rum sacrificij *Missæ.*

MISSÆ sacrificium, est repræsentatio sacrificij à Christo Iesu in cruce peracti; in qua idem Christus, qui solus seipsum obtulit in ara crucis, per verâ sanguinis effusionem & mortem, hic per sacerdotem tanquam ministrū, seipsum offert Deo Patri, sine sanguinis effusione & vera morte, sed per vtriusq. repræsentationem. Ideoq. sacerdos personam gerit Christi patientis, & tota Missæ actio Dominicam passionem refert.

De sacris vestibus sacerdotalibus.

SEx sunt, quibus sacerdos sacrificans induitur: *Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, Casula*: quæ duplicem habent significationem: quarum altera refertur ad Christi personam, altera ad conditionem sacerdotis. Quod ad Christi personam attinet, *Amictus*, qui caput tegit, significat yelamē faciei Domini impositū: *Alba*, vellem illā, qua Herodes Christum irrisit. *Cingulum, Manipulus, & Stola*, varia vincula, quibus Christum ligarunt diuersi iudices, Iudæi & Gentiles, Pōtifices & prophani, partim in horto, partim ad columnā, partim in diuersis itineribus. Sinistra manus gestat *Manipulū*: quia ex intima dilectione cordis, quod in sinistra parte est hominis, Christus ista omnia pertulit. *Casula* significat purpureum indumentum, quo fuit indutus in domo Pilati, Quibusdā in locis assuuntur quinq. parti-

part-

particulæ Amictui & Albę, quę referūt quinq; Christi vulnera. *Tonsura* tametsi non sit vestis, significat tamen Christi spineam Coronam.

Ad mores sacerdotis ista referuntur, vt sacerdos intelligat, qualem se debeat exhibere, in tanti sacrificij administratione. *Amictus*, quo caput velat, significat cogitationē rerum cęlestium, æternęq; salutis, qua protectus de nulla re externa cogitet. Ideoq; imponens sibi dicit: *Impone Domine capiti meo galeã salutis*, ad expugnandos omnes diabolicos incurfus; omnes scilicet tentationes, & importunas cogitationes. *Alba* significat internã iustitiã, & externum operum candorem, quo sacerdos totus debet esse contactus. Latitudo & longitudo, significat bonorum operum copiã. *Cingulum*, quod Albam eleuat, est castitas & puritas in omni sacerdotis actione; vt nihil carnale, sensuale, aut quouis modo impurũ sese immisceat. *Manipulus* in brachio sinistro, est pœnitentia, quę nõ timore seruii, sed vero amore filiali est peragenda. *Stola* significat magnũ desiderium coniunctionis cum Deo, quã coniunctionem per peccatum primorum parentum amisimus. Ac proinde crux stola formatur in pectore, vt si necdum per gloriã Christo coniungi possimus, saltem nunquã ex corde nostro deleatur passionis eius memoria. *Casula* significat perfectam obedientiam, quę consistit in charitate Dei & proximi. Hęc virtus quia est nobilissima, sed difficillima, idcirco ex nobilissimo panno casula conficitur in-

textu

textâ cruce, quam cum Christo gestemus. *Panniculi*, qui eiusdem cû Casula coloris, Amictui & Albæ, ad caput, manus, & pedes adhærent; significant omnia in nobis ex Charitate proficisci debere: intentiones, quæ per caput: opera, quæ per manus: affectiones, quæ per pedes designantur. *Tonsura* duo significat: *Primò*, vt sacerdos res istas perituras pro nihilo ducat, iisq. non adhæreat, sed Dominum habens pro parte seu portione suæ hæreditatis, cælestia sola desideret. *Secundò*, vt quasi Regē sese agnoscens, passionibus omnibus suis imperet ac dominetur.

De ipsa Missæ actione.

Missæ ceremoniæ multa significant: nos tamen contenti erimus hac breui explanatione, vt omnes ad Dominicam passionem referamus.

Sacerdos itaq. ante pedes Altaris profunda inclinatione peccata sua cõfitens, representat Christū in horto, assumptis totius humani generis peccatis, vt pro iis satisfaceret, Deum patrem orantem. Quæ ad dextrū Altaris cornu aguntur, vbi prophetiæ legi solent; significant ea, quæ in domibus Iudæorū, nēpe Pontificum Annæ & Caiphæ perpetratus est Dominus. Locus Euangelij ad Aquilonem, vnde venit omne malū, refert Prætorium Pilati Gentilis, aliorumq. Ethnicorum conatus, à quibus passus est Christus. Nam Lucifer seu diabolus, qui volebat ad Aquilonē transferre sedem suā, & esse similis altissimo, præcipuè ab Eth-

E nicis

nicis colebatur. Hostia sacra dum eleuatur, significat Christum in cruce sublatum: sicut calix cum Dominico sanguine, sanguinem, qui de cruce ex vulneribus dimanauit? Crux facius super hostiam, tam antè quàm post cōsecrationem formata, varios, & occultos dolores Christi, tam in arbore crucis, quàm in ipsa crucis gestatione, ac crucifixione acceptos. Oratio Dominica, quæ septē petitionibus constat; septem verba, quæ ad nostrā salutem in cruce locutus est Dominus: Fractio hostiæ in duas partes; separationē animæ à corpore; quæ anima ad inferos descendit, sicut pars vna in patenam deponitur. Atq; vt ab altera, quæ adhuc digitis super calicē tenetur, particula vna exigua tollitur, quæ in calicem iniicitur: ita post mortem est Domino latus apertū, vnde ex intimo corde sanguis ad reliquū sanguinem in terrā defluxit. Deponitur verò pars altera in patenam: quia Christi Corpus de cruce depositū est. Et quia per Domini mortem data est illi omnis potestas in cælo & in terra, & pax inter Deū & homines cōposita: hinc est, quod sacerdos, qui toto canone hæctenus egit cum Deo Patre, statim post hostiæ fractionem alloquatur Christum, pacē ab eo petens toti Ecclesie, quā nobis sua passione promeruit. Sumptio sacramenti, significat sepulturam. Nos enim, qui terra sumus, gestare in nobis debemus Dñicum corpus, vt illud postea per mutatos nostros mores in nobis resurgat, dū aliam vitam, viuendiq; rationē in omnibus viribus

corporis & animi assumimus. Liber ad dextrū cornu rursū defertur: quia mortuo Domino nec dum conuenerunt Iudæi, sed partim petitis custodibus à Pilato, iisque corruptis, partim Christianorum persecutione, Christi gloriam obscurare conati sunt. Sed in fine sacerdos redit ad Aquilonē, Euangelij lectione ibi finem impositurus Missæ officio: quia relictis Iudæis, translata est prædicatio, gratiaque Euangelij ad Gentes.

CAPVT XI.

MODVS UTILITER AVDIENDI
di verbum Dei.

QUIA per prædicationem verbi diuini, vniuersus orbis fidem Christi accepit, certissimum est in verbo Dei, magnam inesse vim, ad animos cōmouendos, si nullus obex obiciatur. *Virtus animi Dei est, in Rom. 1. salutem omni credenti.* Sed sicut liquores pro cōditiōe vasis suscipiuntur & retinentur; nam si vas sit corruptum, minus purum erit vinum, quod infunditur; si capex sit, pl^o vini recipiet; si plenum rimarum, aut nō probè obturatum, effluet vinū, vel vis vini deperibit: ita pro cōditiōe auditoris frequenter sese habet verbū Dei, quod percipitur. Modus igitur cum utilitate audiendi concionem erit iste. 1, Ut ad templū veniens nō ita te habeas, atq. accedens ad rem prophanam, sed tanquam auditurus Deum ipsum per suum ministrū tibi loquentem. 2, Ingressus in templum, Deū ante om-

nia preceris pro peccatorum remissione, vt vasculum ad suscipiendum diuini verbi liquorem purgetur. Deinde roges tibi aperiri aures cordis, vt audias; & oculos mentis, vt videas, tibiq. accomodes ea, quæ dicuntur. 3, Firmo proposito statuas perficere, quæcunq. tibi ea concione intelliges dicta. 4, Animo collecto atq. præsentî concionatorem audias, nō vt sua, sed vt Dei verba promentē. Proinde neq. eloquentiam, neq. actionem, neq. artificium humanæ Rhetoricæ vel considera vel admirare; sed totus in eo esto, vt spiritum haurias verbi diuini. Ita autem perueniāt verba Dei ad intellectum, vt simul affectum moueant. Hoc enim differt concio à lectione sacra, quòd ista intellectum potissimum instruat, illa verò ad comouendos affectus præcipuè referatur. Cauendum est porrò auditori diligenrer, ne illa quæ audit, ad alium vllum, quam ad seipsum referat. Hoc enim nō esset audire sibi concionem, sed potius lectionem, aut humanam admonitionem alteri referendam. 5, Concione peracta, si statim exeas templum, ad fabulasq. te te conuertas, effluet quicquid instillatū fuerat. Proinde vtilissimū erit, si eodem in loco, quantum fieri potest, nō nihil in oratione subsistas; & auditi verbi præcipua capita, ea maxime, quæ tibi conueniunt, repetas; modumq. consideres illa perficiendi. Neque hac repetitione contentus, quotidie de auditis cogites, atque in praxin redigas, quæ facienda intellexisti & proposuisti. Non enim auditores
legis

INSTITVTIONVM LIB. I. 69
legis iusti sunt apud Deum, sed factores le- *Rom. 2.*
gis iustificabuntur.

● CAPVT XII.
DE ORATIONE ET
meditatione. ●

ORATIO, est colloquium cum Deo.
Quia autem in cinni colloquio non
vnus solus loquitur, sed plures, dū mu-
tuo sibi respōdent homines: fit vt **o**ratio
fit perfectum colloquium cū Deo, quando ho-
mo Deum alloquitur, Deus autem responder.
Et quamuis auribus corporis respōsio Dei nō
percipiatur, variis tamen modis respondere
Deus solet: veluti, per internas inspirationes,
per spirituales consolationes, per externā ali-
cuius admonitionem, per euentum occurren-
tem. Quo modo D. Antonius cogitans de ra-
tione instituendæ vitæ ingressus in templum,
audiuit lectionē Euangelij: *Si vis perfectus esse,
vade & vende omnia que habes, & da pauperibus,
& veni sequere me:* quod tanquam sibi dictum,
ad se accommodabat.

Nos autem Deo loquimur vel mente sola,
vel etiam voce, hoc est oratione vocali & mē-
tali. Mentalis oratio potissimum in cogita-
tione, sine externa voce, posita est.

De oratione Mentali seu Meditatione.

Mentalis oratio, quā homo non tam voce,
quàm animo sese cum Deo coniungit,
vehementer est cōmendanda: vtpote quæ ho-
minis cogitationem ad Deum eleuet, illiq. spī-

ritualium rerum gustum præbeat, & terrenarum fastidiū adducat, & faciliè quiduis à Deo impetret. Huius verò sunt quinque partes.

1. Præparatio, qua homo se ad orandum cõponit, iuxta illud: *Ante orationē prepara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum*. Si enim cum homine acturus, initio teipsum cõponis, & verba præmeditaris, quibus utaris: multò magis locuturus cum Deo, non debes impræmeditatus accedere. Initio igitur ante orationem cogita, an tibi cum Deo bene conveniat, hoc est, pete remissionem peccatorum, iuxta sapientem: *Iustus in principio sermonis accusator est sui*. Deinde considera maiestatem Dei, ante quem vniuersus orbis est tanquam gutta roris antelucani. Conuertas te postea ad vilitatem tuam, qui in hoc orbe tanto, es res exigua, & nullius momenti. Atq. ita considera, quis cum quo sit acturus. Rursus inspice necessitates tuas, & Dei diuitias, quæ solè possunt subuenire miseriam tuam. Ita fiet, vt & animum ad orationem cõponas, & corpus ex animi similitudine ad deuotionem aptes. Talis præparatio in omni oratione etiã vocali locū habet.
2. Sequatur lectio, aut inspectio verborum aut rerum, de quibus est instituenda meditatio. Qui enim vult cum fructu atque vtiliter meditari, is debet certam aliquam materiam sibi proponere, in cuius cõsideratione sese exerceat, & non vaga mente per diuersa discurrere. Materia verò ad meditationem accommodata, sunt primùm omnia verba diuinæ scripturæ,

tae, & praesertim Euangeliorum atq. Psalmorum: deinde res ipsae, quae in scripturis continentur, sed breuiter collectae, & quasi ad quaedam capita reuocatae. Itaq. duobus modis scripturis sacris ad meditandum uti possumus. Vno modo, verba alicuius sententiae discutiendo (latet enim in verbis illis mira suauitas & utilitas.) Altero modo, ut omissis verbis, res ipsae considerentur: veluti, iudicium extremum, gloria sanctorum, poenae reproborum, vita & passio Domini.

3. Habita materia, succedat meditatio vel contemplatio: quae nihil aliud est, quam sapida quaedam, dulcis & affectu plena cognitio. In ea enim intellectus ita singula verba sententiae propositae, aut inysteria rei ad meditandum assumptae versare debet, ut affectus amore diuino inflammetur. Non enim haec meditatio ad studium doctrinae, sed ad orationem pertinet, qua animus deuotione impinguandus est, & flamma diuini amoris accendendus.

4. Ex ipsa meditatione occasio sumi debet dulcissimae, atque ex intimo corde ductae gratiarum actionis. Nihil enim est, quod sit materia meditationis, quod etiam ad Deum laudandum, & ei gratias agendas non inuitet. Si de passione Domini cogitasti: age Deo gratias, quod te tam caro pretio redemerit. Si de peccatorum grauitate: age gratias, quod eo usque ad poenitentiam expectauerit. Si de inferni poenis: age gratias, quod hactenus in eas se peccatorem non praecipitauerit.

E 4 5. Po-

5. Postremo loco adiungenda est petitio seu postulatio, vt animus meditatione, & gratiarum actione excitatus, audeat serpēter ea petere, quæ sibi necessaria videt. Quæ in re duo sunt considerāda: 1, quid sit petendū. 2, quomodo petendum. Petendum est primò lumen cordis, quo vitia & peccata tua, magnamque infirmitatem, Dei autem maiestatem & puritatem videas; hoc est, vt Deum atq. te ipsum cognoscas. 2, Peccatorum remissio, & infirmitatis spiritalis curatio. 3, Virtutum incrementum, & cōseruatio, præcipuè autem fidei, spei, caritatis, humilitatis, castitatis, patientiæ, sobrietatis; compositio interioris exteriorisq. hominis; discretio & attentio in dictis & factis; reformatio linguæ; fortitudo ad superandas difficultates; pura intentio in bonis operibus; timor & reuerentia maiestatis Dei. 4, Eadem petenda sunt proximis. Modus petēdi his quatuor orationis conditionibus continetur: quarū prima est Fides seu fiducia. *Postulet* (inquit Iacobus) *in fide nihil hesitans*. Quæ fiducia innititur merito Christi infinito, quod totum est nostrum: bonitati Dei inexplicabili, quæ nulla peccatorum grauitate aut multitudine vinci potest: & constantiæ promissionū Dei, quæ tanta est, vt potius cælum & terra concidere possint, quàm vt vnum de Domini verbis non compleatur. 2, est humilitas: quia Deus superbis resistit, humilibus dat gratiā. 3, Perseuerantia, ne deficiamus, si non statim videamur exaudiri. 4, Feruor & deuotio, vt ex affectu & ardore cordis loquamur.

Iacob. 1.

Ca.

DE ATTENTIONE IN ORATIONE.

ORANTI Deū necessaria est attentio ad orationem, ne mens huc illucq. vagetur. Est autem attentio triplex. Prima ad verba, vt ea rectè efferantur: secunda ad significationem, vt homo intelligat ea, quæ profert: tertia ad Deum, qui oratur, & rem ipsam, quæ petitur. Atq. hæc postrema est præstantissima, quæ & doctis simul & indoctis conuenit, Deoq. est acceptior, vtpote cū quocor hominis coniungitur. Hæc enim attentio haberi potest ab illiteratis, dum Latine orant, tametsi verbum nullum orationis intelligant, quia sufficit vt Deus intelligat, qui oratur, vtque ad eum mens & desideria ferantur.

CAPVT XIII.

DE EVAGATIONE IN ORATIONE.

IN oratione tribus de causis hominē vagari contingit. 1, Sponte sua, dum cogitationes externas accersit, aut aduenientes sciens atq. aduertens admittit, in iisq. heret. Quo in genere etiam sunt illi, qui opus aliquod orando præstant, quod peculiarem mentis attentionem requirit: veluti est scribere, legere, rationes subducere, &c. Alia opera externa, quæ attentionem peculiarem non requirunt, non impediunt orationem: vt sarcire, ambulare, secare, &c.

E s Hoc

Hoc porro primum diuagationis genus, ex se naturaꝫ sua est peccatum mortale, propter voluntariam atq. deliberatam irreuerentiam. Tametsi enim ad orationes, quas sponte proferis, non obligeris: ad hoc tamē teneris, ut non nisi reuerēter cum Deo agas. sicuti qui non tenetur conuenire aut alloqui Regem: tenetur tamen conueniens Regem honestè se gerere, non exprimens e manu scabiem, non unguis scindens, non alia id genus inhonesta agens. Vnde qui hoc genere euagationis sacris diebus Missæ officium audit, vel preces horarias, ad quas obligatur, recitat; nullo pacto satisfacit præcepto Ecclesiæ. 2, Negligentia sua irrepunt, & inhærent homini externæ cogitationes, qua in re est peccatum veniale, tanto sanè grauius quanto negligentia est maior. Veluti in illis, qui externos sermones miscunt precibus suis. 3, Homini inuito alienæ cogitationes incidunt: quas cum primum sentit, dolet atque repellit: in quibus nullum omninò inest peccatum, quippe quæ à sola dæmonis arte, vel humana fragilitate proficiscuntur. Et hæ distractiones quantumuis suauitatem orationis impediunt; non tamen vel meritum, vel fructum, qui est, impetrare quod postulatur.

CAPVT

REMEDIA CONTRA DI-

ractionem in oratione.

QVAMVIS homini in rebus huius vitæ occupato difficile sit, omnes profusus mentis euagationes in oratione deuitare: possunt tamen remedia quædam poni, quibus molestia hæc non nihil diminuatur.

Primum est, vt cor atq. animum suum rebus nullis huius mûdi apponet, sed iis vtatur, vt peregrinus rebus diuersorij, in quo vna nocte versatur: iuxta B. Paulum: *Reliquum est, vt 1. Cor. 7. qui habent uxores, tanquam non habentes sint; & qui emunt, tanquam non possidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur.*

2. Nunquam committere, vt interdiu animus nimium dissipetur, etiã in occupationibus externis quibuscunque. Ad quod iuuabit primò, obseruare pauca illa, quæ de modo vespere incumbendi, & mane surgendi inferius dicemus. 2. Omnia sua agere, tanquam in diuino conspectu, ob oculos habèdo Deum, qui in scripturis dicitur non abesse procul ab vnoquoq. nostrum. Ita David de se dicebat: *Oculi mei semper ad Dominum.* 3. In promptu habere breues oratiunculas, quas subinde interdiu, etiam in maximis occupationibus, ad Deum eiaculetur, cuiusmodi esse posset versiculus vnus alicuius Psalmi, aut petitio vna Dominicæ orationis. 4. Interdiu frequentius animum ad se reuocare, ab eoq. factorum rationem exigere, maximè post graues, & diuturnas

*Act. 17.**Psal. 24.*

nas occupationes, confabulationes, aliaq. negotia, quæ distrahere vehementer solent.

3. Ut oraturus diligēter se ad Orationē præparet, cogitetq. seriō id agere atq. ex animo, non autem ex consuetudine, aut tanquā rem non magnoperè curandam.

4. Ut ante orationem petat ex corde à Deo gratiam attentionis, rogetq. Angelum custodem, ut demonis tentationes & distractiones impediāt. Post orationem verò negligentiarum veniam petat, & roget Deum, ut orationem licet frigidam, & multis vanitatibus permixtam, deterfis maculis, in thronum suum admittat, eiq. effectum largiatur salutarem. Hinc enim frequenter vagamur, quia distractiones aut non conamur aduertere, aut nihili facimus; sicque crebra euagatione habitus vitiosus inducitur, qui postea vix magno labore depelli potest.

5. Consuetudinem assumere, certis locis orationis, animum colligendi: veluti, post quamlibet decadem Rosarij, & post finem Psalmi. Cuius rei ut recorderis, iuuabit ad versum, *Gloria patri & filio, &c.* ad finem orationis, *Per Dominum nostrum, &c.* similesque precatiunculas, reuerentiam, corporis aut capitis inclinatione, vel manuum coniunctione, aut alio externo gestu exhibere, taliq. motione reuocandi animi meminisse.

CAPVT

DE MODO STABILIENTI COR-
dis, & cum spirituali fructu vacandi orationi
vocali, his, qui quod orant intelligunt,
accommodato.

ORATIO, quæ non solum voce, sed &
mente ad Deum effunditur, requirit
preparationem animi, antequam inchoetur:
attentionem, in ipso decursu orationis, &
instaurationem defectuum post eius finem.

De preparatione.

IN preparatione primum est, cor abstrahere,
quo ad eius fieri potest, ab omnibus curis,
scrupulis, perturbacionibus, & phantasiis inu-
tilibus, & illud colligere ad vacandum omni-
nò Deo, cetera omnia diuinæ prouidentie cõ-
mittendo, nec alia in re mentem occupando.

Secundum est, considerare, ad quem, & qua
de causa, qui orat, accedat. Aperiendo ergo fi-
dei oculos, animaduertat se in conspectu im-
mensæ Maiestatis, & sanctitatis constitutum,
in medio innumerabiliũ Angelorũ & sancto-
rum, (quorũ officium, laudandi & orandi Deũ,
licet indignus, est subiturus) vt cultum exhi-
beat, ac omne bonum sibi ac proximis impe-
tret, considerãdo Deũ (quod & in ipsa oratio-
ne sæpe fieri oportet) tanquam patrem & re-
demptorẽ nostrum amantißimum, optimũ,
sapientißimum, misericordißimũ, & qui sem-
per & vbique præsens est, & videt ac penetrat
vniuersa. Sic commotus aliquo sancto affectu
inchoare studeat orationem.

Tet.

Tertium est, cordis mundiciã & bene orãdi gratiam petere, & ad honorẽ ac beneplacitum Dei, nostram proximorumq̃. utilitatẽ, sacrificium orationis simul cū meritis Iesu Christi & sanctorum (& eius præsertim, de quo meminit *die Ecclesia*) dirigere.

De attentione in ipso decursu Psalmodie.

Atentio ad verba quãuis non sit potissima, tamen (in his quidẽ, qui intelligunt quod orãt) utilis est & ad sensum Psalmorum, & reliquorũ, quæ dicuntur, accommodanda; vt referãtur omnia ad pium erga Deũ affectum.

Tria ergo exigit hæc attentio. Primum est, cum reuerentia magna assistendo Deo, accommodare se ad verba Psalmi: si laudat, laudare: si gemit, gemere: si minatur, timere: si iubet, paratum se ad obediendũ præbere. Et vt adulatores, id quod in corde non habẽt, foris tamen præ se ferũt: ita nos in corde sentire conemur, quod ore proferimus, dilectionẽ erga Deum & Dei amicos, honorẽ eius exoptando, inimicis eius indignando, eius perfectiones extollẽdo, miseriam, peccata, & infirmitates nostras ostendendo, in ipso spem nostram collocãdo, ad eius obsequiũ nos offerendo, amando quod amat, detestando quod detestatur.

Secundum est, adiungere in animo nostro aliqua verba vel cogitationes ad verba orationis, quam dicimus, vt affectum excitet, & exerceant: vel amoris, vt eum occurrit, *Deus*, addendo, piensissimus, amantissimus: vel reuerentiæ, vt Altissimus, Sanctissimus: vel humilitatis,

litatis, vt cū dicitur, *Mibi*, addendo, Misero peccatori, &c. Interdum non solum cogitatio, sed affectus etiam adiungitur: qualis est, si agitur de beatitudine, suspirare illius desiderio: si de damnatione vel peccatis; gemere, quod in tali statu vel ipse fuerit, vel certe proximi eius: si de virtute; desiderare imitationem.

Tertium est, renouare attentionem, ex consuetudine initio Horarū & Psalmorū, & quādocunq. se distractum animaduertit: atq. excitare affectū honoris Dei, in fine cuiusq. Psalmi, cū dicitur, *Gloria patri*, &c. & confidentiam in Christū in orationibus, cū dicitur, *Per Dominum nostrum Iesum Christum*, &c.

De his que iuuant ad hanc attentionem.

AD hanc attentionem iuuat: Primò, expositionem vidisse Psalmorum, nō tam variā, quā ad affectus excitandos & exercēdos accommodatā.

Secūdo, obseruare quis loquatur, an Deus, an Ecclesia, an quiuis fidelis, an pœnitens; an aspirans ad perfectionem.

Tertiò, obseruare, cui affectui seruiat Psalmus: & quia sæpè variantur & miscentur, id ipsum notare.

Quarto, ad horū praxim (quia in libro precatorio omnia scribi nō expediret) argumētū certè in principio cuiusq. Psalmi, & verbū aliquod ad declarationē faciēs, in ipso cōtextu attingi potest. Persona verò quæ loquitur, & eius affectus, tā in principio, quā in decursu (cū variatur) in margine notari etiā possent.

De

Quia in affectibus Psalmorum præcipuus est psalmodiæ fructus, siue quis priuatim, siue in Choro, siue submissa, siue alta voce oret: idcirco breuiter percurremus omnes, atque ad duodecim reuocabimus.

Tres existunt ex laude Dei.

Primus est dilectio, cum prædicatur Dei bonitas. quo reducitur actio gratiarum, pro acceptis beneficijs.

Secundus est admiratio, cum agitur de sapientia, maiestate & potentia Dei.

Tertius est cōgratulatio, cū narratur aliquid bene gestum à Deo, & successus aliquis felix.

Tres ex memoria boni nostri.

Primus, desiderium, quo afficimur ad absens bonum nostrum, & proximorū, & id petimus siue de liberatione à malis, siue de consecutione bonorum agatur. Huc reducitur exhortatio proximorum & instructio.

Secundus est, confidentia in Dei auxilio, tã de huiusmodi malis euitandis, quàm de bonis consequendis.

Tertius est, gaudium de iisdem malis euitatis, & bonis adeptis.

Tres ex nostræ miseriæ commemoratione.

Primus, timor, cum agitur de malis futuris imminetibus, tã nostris, quàm proximorum.

Secundus, dolor, cum agitur de præteritis & præsentibus.

Tertius erit humilitas, cum agnoscimus infirmitates & defectus nostros.

Tres

Tres ex reprehensione malè agentium.

Primus, **M**elus vindictæ, contra iniurias & damna illata.

Secundus, **I**ndignatio aduersus nequitiam: quo reducitur conquestio.

Tertius monet malè agentes, vt respiscât. Ex his affectibus aliquando aliqui miscentur, vt congratulatio & gaudium: desiderium & cōfidentia, dilectio & confidentia, &c.

Omnes autem Psalmi & Scripturæ, ad huiusmodi affectus trahi possunt.

De instauratione.

Post absolutam orationem huiusmodi, vt instauretur imperfectio, & defectus, qui in ea nobis acciderunt, tria obseruare conuenit.

Primum veniã humiliter petere distractionis, tepiditatis, & aliorum defectuum admissorum.

2. Cum magna cupiditate Deum honorãdi, & ei placendi, augeat exiguum opus, & suppliciter obsecrare, vt orationem nostrã ad ipsius honorem oblatam, Christi & totius Ecclesiæ meritis subnixam, admittere, omnemq. eius imperfectionem clementer supplere dignetur.

3. Cum magna spe & fiducia, per eundem Christum Iesum & sanctos eius à diuina bonitate petere, vt valorem & efficacitatem oblatæ orationi tribuat, ad nostrã proximorumq. (eorum potissimum quib. magis obstricti sumus) salutem constituendam.

DE CORPORIS SITV IN
ORATIONE.

DI VVS Augustinus libro de cura pro mort. habenda dicit, orantes de membris sui corporis facere, quod supplicatibus congruit: cum genua figunt, cum manus extendunt, cum solo prosternuntur, & si quid aliud visibiliter faciunt. Tametsi enim his indicia Deus non indigeat, ut hominis animum videat; ista tamen multum valere ad hominem excitandum, esseque indicia internae compositionis animi. Nam licet Deus sit Spiritus, qui externis rebus non mouetur: nos tamen, quia sumus homines vestiti corpore, omnem illi debemus cultum, non mente tantum, sed etiam corpore; ut corporis cultus interno cultui mentis respondeat. 1. Itaque genua flectimus, exemplo Salomonis & Christi; & in terra prostrati iacemus, tanquam rei mortis; Deo quem superiorem nostrum & Dominum agnoscimus, reuerentiam summam & subiectionem exhibentes, 2. Stando cum publicano, oramus duabus de causis. Primo, ut significemus, nos iam cum Christo a morte peccati resurrexisse. Unde a Paschate ad Pentecosten apud veteres, stationes erant, & Dominicis diebus per annum; quibus stationibus praemittebatur ieiunium Sabbathinum, & Quadragesimae. Quia tunc cum fiducia coram Deo stamus, quando poenitentiae opera peccatorum remissionem attulerunt. Secundo, ut nos paratos declarem ad ea praestanda, quae

3. Reg. 8.

Luc 22.

Mat. 26.

Luca 18.

Tertul. de

Coro. mil.

et lib. 2.

ad uxore.

quæ præcipiuntur. Sic statur ad Euangelium, & cantica ex Euāgelis desumpta, vt sunt Benedictus, Magnificat, & Nunc dimittis: tum quia per verbum Euangelij, qui peccatis prostrati iacebamus, erecti sumus; tum vt promptos nos declarem ad obtemperādum diuinis iussis. 3, Oculi in cælum eleuantur, vt cogitationem nostram in cælis versari declaremus. 4, Subinde oculi demittuntur, ad significandum diuinæ seueritati timorē & internum pudorem ex turpitudine peccatorū conceptum. 5, Manus attolluntur, partim vt cor significetur habēdum ad Dñm: partim (vt ait B. Chrysoft.) quia dona, quæ petimus, è cælis sunt expectanda. 6, Iunguntur manus, vt animus declaretur esse collectus, non autem distractus diuersis cogitationibus. 7, Tunditur pectus, tum vt peccata detestemur, tanquam pœnas de nobis exigentes: tū vt cor lapideum tusionibus emollescat. 8, Qui manus in modum crucis extendunt; significant se cū Christo crucifixos, cuius crucem & passionem representant. Hoc modo ferè se componunt sacerdotes in sacro Missæ officio, in quo Christi patientis gerunt personam.

*Hom. 79^a
ad populo
Antioch.*

*Aug. ser.
36. de ver
bis dom.*

CAPVT XVIII.

DE PROCESSIONIBVS.

ANTIQVVS est ille in Ecclesia orandi modus, quo in processionibus clerus & populus precatur Deum. In quibus præfertur crux Christi, quia videtur educi ex-

exercitus sub crucis vexillo militans: tum sequitur Clerus, cuius ordo ut est Deo cōiunctior, utpote per quem ad alios spiritualia dona deriuantur, ita debet sanctitate vitæ cæteris præluere. In hoc ordine verò præcedunt iuniores, seniores autē & digniores sequuntur: quia in Ecclesia, officium superiorum non in externo honore, sed in labore & ministerio con-

Mat. 20.

Lucæ 22.

sistit, ut iuxta verbū Christi, *Qui voluerit maior fieri, seruiuetur*, & præcessor sit ministrator.

Post Sacerdotes & Præsules statim subsequitur sæcularis magistratus, tanquam Ecclesiæ rerumq. sacrarum defensor, qui coniunctus esse debet cum ordine Ecclesiastico, ut fidem propugnet, Pastores Ecclesiæ iuuet, atq. in omnibus rebus honorem Dei solius quærat. Præcedit autem reliquos ciues, ut sicut dignitate, ita & moribus vitæq. præluceat, doctorque sit

Ephes. 2.

aliorum. At verò inter utrosq. **D O M I N U S** **I N M E D I O P O P V L I S V I:** ut duos condat in semetipso, in vñū nouū hominem, faciens pacē inter Deum & sanctam plebem.

Rom. 10.

Iste modus orandi in Ecclesia antiquissimus, variis de causis seruatur. 1, Ut sciamus, fidem publicè profitendam esse: quia *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

Matth. 5.

2, Ne pudeat nos publicè bene agere, sed ita luceat lux nostra coram hominibus, ut videāt opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum, qui in cælis est. Admonemus igitur, & excitam⁹ hac publica oratione omnes, ad orandum Dominum, pro suis totiusq. Reipub. necessi-

cessitatibus. 3, Declaramus nos credere, Deū nullis locorum angustiis contineri, sed vbiq̄ ab omnibus adorandum esse, non ab hominibus tantū, sed ab vniuersa creatura, quā cum Propheta Dauide variis Psalmis ad laudādum cōmunem Dōminum prouocamus. 4, Protestamur nos Christum Dōminum & ducē crucifixum sequi, paratos ad omnē ipsius voluntatem, tanquā fideles milites, sub vexillo crucis. 5, Precamur Dōminum, vt in loca singula domosq̄. nostras ingrediens, gratiam suam illis largiatur, Ecclesiæ precibus motus, quæ locis illis funduntur. 6, Celebramus memoriam variorum discursuum & processionum Christi Dōmini pro salute nostra susceptarū, qualis fuit in die Palmarū, quando in urbē Hierosolymitanam cum maxima pompa fuit inuectus: & in die Ascensionis suæ in cælos, quādo discipulos in montem eduxit, & videntibus illis est subleuatus in cælum.

Ex his facile videre est, quāta reuerentia sit in supplicationibus procedendum, sine fabulis, sine cursitatione, sine vlla vanitate, aut mentis oculorūq̄. euagatione, sed animo collecto, atq̄. ad Deum eleuato, Deum precando pro necessitatibus Ecclesiæ, pro tota Repub. in qua versamur; pro peccatoribus, qui malitia sua excæcati, iram Dei nō cessant prouocare.

Orandum est autem & postulandum, per Christi labores, quos multis itineribus pro nobis sustinuit; per merita sanctorum, quorum sacras reliquias, aut imagines circumferimus;

26 CHRISTIANARVM
mus; per Dei misericordiam, qui hanc Rem-
pub. ad fidem perduxit, & in Catholica reli-
gione conseruauit.

CAPVT XIX.
DE TEMPORIBVS PRECV-
boriarum.

ECCLÉSIA Dei diuersas interdium &
noctu horas obseruat, quibus ad Deum
preces fundit, in memoriã & gratiarum
actionem singularium quorundã beneficio-
rum, quæ temporibus illis accepit. Nam præ-
ter mysteria passionis, quæ singulis horis acci-
derunt; alia etiam collata sunt beneficia pecu-
liaria, in quorum memoriam illis horis pre-
ces dicuntur.

*Memoria
natiuitatis
Domini.*

*Resurre-
ctionis.*

Nocte celebratur memoria natiuitatis Do-
mini precibus matutinis: quibus adiunguntur
laudes: quia Christus in aurora victor ab in-
feris resurrexit. Eodem noctis tempore captus
est Dominus, ductus ad Annã & Caypham,
multaque in ædibus horum pontificum vsq;
ad ortum solis perpeffus.

Exorto sole, hoc est, hora diei prima, tradi-
tus est Dominus in manus gentium; à Põnifi-
cibus ad Pilatum adductus ad crucifigendum.

*Vicarij sui
nobis reli-
ti.*

*Matt. 16.
Luc. 22.*

Eodem tempore Ioan. 21. post resurrectio-
nem prouidit Ecclesiæ de summo pastore vi-
cario suo, cui oues suas, id est vniuersam Ec-
clesiam regendam cõmisit. Quod beneficium
quàm sit eximium, facilè perspicietur; si cõsi-
deretur, ab hoc capite pendere Ecclesiæ vnita-

1683

tém; eiq̄ue promissam esse fidei constantiam; datamq̄ue amplissimam potestatem ad salutem Christianorum.

Hora tertia, post solis exortum, variis modis pro nobis illus est Dóminus, flagellatus, coronatus, populo propositus, ab eoq̄ ad crucem postulatus. Eodem tēpore missus est Spiritus sanctus Apostolis, Act. 2. Cuius beneficij magnitudo ex eo apparet, quod in ei⁹ memoriam solemnís festiuitas Pentecostes sit instituta. Unde merito hac hora inuocat Ecclesia auxilium Spiritus sancti hymno Ambrosiano: *Nunc sancte nobis spiritus, unum patri cū filio dignare promptus ingeri, nostro refusus pectori.*

Missionis Spiritus sancti.

Hora sexta in meridie Christus Dominus, perforatis manibus pedibusq̄. est sublatu^s in crucem. Eadem hora recolitur gentium ad fidem Christi conuersio. Quia sub meridiem Christus Samaritanam gentilem fœminam ad fidem adduxit: & filium Reguli gentilis à febre liberauit: B. Paulum doctorem gentium conuertit: B. Petrum visione ad Cornelium Centurionem ethnicum misit. Deniq̄. in cruce exaltatus, teste D. Ioanne Damasceno, facie ad occidentem conuersa, Ecclesiam gentium respexit.

Vocatioⁿ gentium. Iou. 4. Act. 9. Act. 10.

Libr. 4. orth. fid. cap. 13.

Hora nona, quæ tertia est post meridiem, Christus cõsummatís omnibus, in Cruce, pro salute nostra spiritum emisit, & statim ad inferos descendens, diabolum, ne in nos seruiret, ligauit, viresq̄ue eius fregit, ne nobis obesset.

Mortis Christi.

Ligati diaboli.

Hora vespertina, sole ad occasum declinan-

*Ioan. 20.**Ecclesia
producta,
& remis-
sionis pec-
catorum.**Sacramē
ti eucha-
ristia.
Incarna-
tionis Chri-
sti.
Dolorum
B. Virgi-
ni.*

re, Christi latus est à milite perforatum, vnde sanguis & aqua profluxit: & paulò post sacrū corpus de cruce depositum, est sepulturæ mādātum. Eodem tempore, Christus, post resurrectionem, discipulis potestatem dedit remittendi peccata. Vnde hac hora celebratur memoria Ecclesiæ productæ ex latere Christi, & remissionis peccatorum in Ecclesia relictæ.

Sub noctis initiū, Christus in vltima cœna discipulis, eorum pedibus lotis, sacrum suum Corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini reliquit, Missæque sacrificium instituit. Eodem tempore putatur in vtero virginis incarnatus, humanam naturam assumpsisse. Fit etiam hac hora peculiaris memoria dolorum B. Virginis Mariæ; quæ inspectam Christi filij sui passionem, domum reuerfa, serid. secum magnoque dolore reuoluebat.

CAPVT XX.

DE MYSTERIIS ROSARII.

BEATVS Dominicus fratrum Prædicatorum primus institutor, confraternitatem quandam suo tempore instituit, in honorē B. Virginis Mariæ, à diuersis summis Pontificibus cōfirmatam, & variis indulgentiis ac priuilegiis donatā. Quæ in eo maximè posita erat, vt beatissima virgo mater Dei, frequēti repetitione Salutationis Angelicæ honoraretur: singulis qualibet hebdomada Rosarium ter recitantibus. Rosarium autem constat oratione Dominica quinquies, & Salu-

Salutatione Angelica quinquagies repetita. Vnde Rosarium tertio dictum, efficit numerum centesimum & quinquagesimum in Salutatione Angelica, qui est numerus Psalmorum Dauidicorum: à quo numero vocarūt trinum illud Rosarium, Psalterium B. Virginis. Rosarium verò dictum est, quasi fertū rosaceum, ex odoriferis precum & Salutationis flosculis contextum. Et quamuis numerus nullus ex se vim habeat, ad aliquid vel efficiendum vel impetrandum: quando tamen ad aliquod factum mysterium ab Ecclesia refertur, non est tanquam superstitiosus abiiciendus: quod ex Ecclesiæ, atq. precantium intentione quandoque induat modum orationis. Veluti contingit, dum in honorem quinq. vulnerum Christi, quinq. cereos accendimus, tali enim ceremonia oramus, vt Christus per sacram passionem suam, mentem nostram vero lumine suæ gratiæ illustret, & charitate accēdat. Pari modo in hoc fertō rosaceo, numeri varij pulchrā continent significationem. Nam quinaris orationis Dominicæ, Christi quinq. vulnera: Denarius Salutationis Angelicæ ad quālibet Dominicam orationē, Decem præcepta Decalogi: Quinquagenarius eiusdem salutationis, in toto Rosario, annū Iubilæum, hoc est, peccatorum remissionem significat. Quī igitur tali precum numero Christum orāt, eiusque Matrem salutant; hoc illo orandi modo petunt; vt ipsis Deus per Christi passionem, Matrisq. Dei merita & intercessionem, gra-

riam largiatur, qua & plenam remissionem omnium peccatorum accipiant, & auxilium ad diuina mandata ex animo perficienda.

Ceterum vt mens orantis, cui difficile videtur & tædiosum, ad eadem verba toties repetita attendere, fructu suo nõ careat; pie ordinatum est, vt quodlibet Rosarium quinque mysteriis perficeretur, quibus mediãdis, dum os verba proferret, mens occuparetur.

Primo enim Rosario assignata sunt quinque gaudia sanctissimæ Matris, quinque decadi- bus accommodata, quibus illa, ex his, quæ circa Christi naturam humanã contigerunt, affecta fuit. nimirum ista:

1. Annuntiatio Dominitæ incarnationis.
2. Visitatio Elizabethæ.
3. Natiuitas Domini.
4. Oblatio Christi in templo.
5. Inuentio pueri Iesu inter doctores.

In secundo Rosario memoria colitur quinque mysteriorum passionis Christi, quæ sunt:

1. Oratio, & captiuitas Domini in horto.
2. Flagellatio.
3. Coronatio.
4. Batulatio crucis.
5. Dolores in ligno crucis tolerati.

In tertio Rosario, proponuntur quinque mysteria gloriosa, post Christi Domini mortem: nimirum:

1. Resurrectio Domini.
2. Ascensio eius in cælos.
3. Aduentus spiritus sancti in discipulos.

4. *Av.*

4. Assumptio B. virginis Mariæ.

5. Gaudium vitæ cælestis.

Vt autē subinde Orationis Dñicę & Angelicę Salutationis, quibus Rosariū cōstat, verba ipsa expendantur meditando, subiiciemus breuem vtriusq. explicationem, quę materiam præbere poterit maioris considerationis.

CAPVT XXI.

BREVIS EXPLICATIO ORATIONIS Dominicę.

ORATIONIS huius præfatio pauca habet verba, plena mysteriis. *Pater*, est nomen amoris, significans primò, quòd oraturus non debeat inimicus esse Dei, sed amicus, imò filius, deposita voluntate peccandi, & de peccatis dolens. Secundò, quòd magna fiducia ad Deum sit accedendum, quia à patre nihil non est expectandum.

Noster, non dicitur, meus, sed nomine cōmuni *noster*: quia æqualiter Deus est omniū pater, omnes ex equo attingens, pauperes atq. diuites. Adferenda est ergo ad hanc orationem: 1. Charitas proximorum, qua omnes filios Dei ames, eisq. bene velis: 2. Humilitas: ne te cuiquam præponas.

Qui es in celis. Significatur primo, ad hanc orationem adferendam esse mētē ad cælestia eleuatā, exclusis terrenis cogitationibus. secundo, magnā totius hominis externā atq. internā reuerentiā: quia pater est cælestis, nō terrenus. tertio, nihil nisi cæleste à patre cælesti petendum.

Sequitur

Sequuntur nunc petitiones septem, quarum priores quatuor cupiunt bona concedi, posteriores relique mala remoueri.

1. *Sanctificetur nomen tuum.* Id est, gratias tibi pro beneficiis tuis ago; oroq. vt nomen, bonitas, atq. maiestas tua omnibus hominibus innotescat, ab omnibus laudetur, & vbiq. deprecetur: potissimè verò precor, vt ego in actionibus meis omnibus & verbis tuam gloriam quæram, & mea omnia ad tuam laudem proximorumque utilitatem referam.
2. *Adueniat regnum tuum.* Id est, opto vt tu Deus in terris vbiq. regnes; atq. excluso imperio diaboli, tu omnia mundi regna possideas: & præsertim ne regnet peccatū in meo mortali corpore; sed tu domineris omnibus viribus & potentiis meis; meque ad cæleste regnum dirigas, atque perducas.
3. *Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra.* Id est, Da quæso gratiam populo tuo vt iussis tuis obtemperet: præterea in singulis actionibus nostris voluntatem tuam nobis aperias. Denique, me ipsum Domine tuæ voluntati totū resigno, vt (dūmodo per me celebretur & sanctificetur nomen tuum, & tu excluso regno peccati in me solus regnes) facias de me & statuas iuxta sanctissimam voluntatem tuam.
4. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Id est, Nutri & pasce animam meam, & corpus meum conuenientibus nutrimentis: Animam quidem verbo tuo, vt illud mihi sapiat, siue in cōcione, siue in oratione, siue quouis alio modo

do mihi proponatur: item sacro corpore tuo, ad quod frequenter & deuotè sumendū peto excitari: Corpus verò, cibo quotidiano, rebusq. nō superfluis, sed necessariis, iusto labore aut titulo, non per iniustitiam acquisitis.

Sequuntur tria mala, quæ cupimus amari.

5. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Id est, Mala præterita, nimirum peccata, quibus te offendimus, gratis per filij tui passionem dimitte: venialia quidem seu quotidiana, per dolorem, & hanc orationem à te institutam: grauiora verò seu mortalia, per sacramentū pœnitentiæ: ad quod deuotè accedendum da quæso tempus opportunum, gratiam & deuotionē. Et tamen si ego ex animo proximis omnibus offensas remittere videar, tu tamen me iuua, vt nunquā offensæ alicuius reminiscar.

6. *Et ne nos inducas in tentationem.* Id est, Mala futura à nobis arceas; cauēs ne vnquā in peccatum consentiamus, néve occasionē demus, vt à te deseramur: & si vitio nostro nos labi contingat, ne cor nostrum obduretur, sed statim conuertatur, & à peccato resurgat.

7. *Sed libera nos à malo, Amen.* Præsentia mala à nobis depelle, famem, bella, pestem, aliasq. que corporales calamitates; & etiam prosperitates, si ad animæ salutem non conducunt: spiritualia quoque mala, in quibus est concupiscentia nostra, quæ continuum spiritui bellum infert: vt ab ea si non penitus, saltem ex parte absoluiamur.

Expo-

Expositio Salutationis Angelicæ.

ORationi Dominicæ subiungi solet Saluatio Angelica, duplici de causa. Primò quidem, vt sciamus, non nostris meritis prædictas petitiones vel obtinendas, vel expectandas, sed per Christum Iesum incarnatum: qui hac salutatione virginem matrem, ad consensum in incarnationem, Angelica voce inuitauit. Secundò verò, vt discamus, in cælis nobis esse patronam & aduocatam negotiorum nostrorum, apud æternum Regem, cui curam libelli nostri supplicis Deo porrecti committimus, vt eius nobis petitiones impetret, causamque nostram agat.

Aue, Id est, Gaude, lætare, salue. Salutata B. Virgo p̄ benigna sua charitate, resalutabit.

Maria, nomē proprium, quod dominam significat, & stellam maris.

Gratia plena, id est, Ornata Dei gratia atque iustitia, repletaq. virtutibus in anima, eiusq. potentiis omnibus.

Dominus tecum, id est, Piacent Deo cogitationes, verba, & opera tua: nihil in te est, quod ipsi displiceat. ideoq. nunquam à te Deus abfuit, & semper tu Deo in cælis adhæres.

Benedicta tu in mulieribus, id est, Tu, præter cæteras mulieres es benedicta: 1. quia mater & virgo: 2. quia mater Dei: 3. quia assequuta summam dignitatem, quæ muliebri sexui dari poterat: nempe vt esses Regina cæli & terre, prima sub Deo, super omnē creaturam. Vnicus te præcedit vir, Christus, Rex orbis, Deus &

& homo. Duo enim erant summa officia conferenda: alterum viro, esse Regem orbis: alterum fœmine, esse orbis Reginam: illud habet Christus, hoc tibi est concessum.

Et benedictus fructus ventris tui Iesus. Hoc est, Filius tuus est verus, perfectusq. homo: idem est filius Dei, super omnia Deus benedict⁹ in sæcula, cui innumeris nominibus, & præsertim hoc nomine à nobis laus, gratiarū actio, & benedictio debetur, quòd te matrem suam in Dominam nobis, Patronam, & Aduocatam contulerit.

Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis nostræ. Amen. Meritò rogare potes: quia vt Domina, curā nostri geris: & non difficilè impetrabis: quia filius est quem rogas. Oramus autem te, vt per te bona omnia impetremus, per quam bonorum omnium auctorem accepimus.

CAPVT XXII.

DE PVLSV AD SALV-
tationem Angelicam.

SIGNVM campana ter interdium dari solet ad orationē: mane, meridiē, & vesperī: vt meminerint Christiani, si sæpius non possint, saltem tribus istis tēporibus esse orandum, iuxta Psalmum, *Vespere, mane, & meridiē narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocē meā.* Mane quidē initio diei, futuras actiones suas ad Dei gloriam referendo. Meridiē verò, in medio diei cursu, animam lassam breui oratione refi-

refi-

reficiendo, sicut reficitur corpus cibo. Vespere autem, ab anima sua sanctorum omnium rationem exigendo.

His etiã téporibus saluatur B. Virgo Maria, vt per eximia beneficia iis horis collata, quibus illa adfuit, misericordiam nobis impetrare dignetur à Filio. Nã pulso matutino renouatur memoria resurrectionis Christi, qui rediuuus ex mortuis, statim sanctissimæ matris suæ apparuit. Pulsus meridianus datur in recordatione Passionis Christi, cui Virgo interfuit. Vespertinus autem, in memoriam incarnationis Christi in utero Virginis peractæ.

Dum pulsus isti audiuntur, meridiè quidem recitetur oratio Dominica cum Angelica Salutatione: mane verò & vespere, tertio repetatur Angelica Salutatio. Qui literas norunt, meridiè recitare possent hanc oratione: *Christus factus est pro nobis obediens usq. ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltauit eum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen.*

Verf. Adoramus te Christe & benedicimus tibi.
Resp. Quia per crucem tuam redemisti mundum.

Oremus.

Respice quesumus Domine super hanc familiã tuã, pro qua Dominus noster Iesus Christus non dubitauit manibus tradi nocẽium, & crucis subire tormentum: qui tecum viuit & regnat in unitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Mane autem & vesperi hos tres versiculos, adiuncta singulis Salutatione Angelica.

Angl-

Angelus Domini nunciauit Mariæ, & cōcepit de Spiritu sancto. Aue Maria.

Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Aue Maria.

Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Aue Maria.

Quidam etiam hos versus ad pulsum meridianum recitant, nec incōmodè. Nā licet fortasse neq. mane, neq. meridie incarnatus sit Dñs, sed vespere: mane autē surrexit à mortuis, & passus sit meridie: hoc tamen triplici pulsu salutatur Virgo Maria, ob triplicia mysteria, quibus illa à sibi deuotis solet honorari: nempe, gaudiorum, quæ eceperunt in Christi incarnatione: dolorum, qui summi fuerunt in Dominica passione: gloriosa, quæ initium habuerunt in Christi resurrectione.

CAPVT XXIII.

MODVS VESPERI INCUMBENDI.

SICVT nocturna quies corporis valetudini vel prodest, vel officit; ita ad diurnam animi cōpositionem magni refert, quomodo vesperi incumbens, nocte quiescēs, mane euigilans, atque ex lecto confurgens te habeas. Et quia matutina animi collectio, ferè ex vespertino tempore pendere solet; ideo de isto priori loco dicitur.

Primum igitur ad hominis vitā rectè formandam vehemēter iuuat, vt quoad eius fieri potest, certum sit tempus & constans vespere

incumb-

incumbendi, & item mane surgēdi: inter quæ duotempora nō multò amplius, quam sex vel septem horæ intercedant.

Antequam autem incūbatur, repetenda est per examen cōscientiæ, ab anima ratio transactæ diei, ne fortè nos ex hac vita Deus nocte euocans, imparatos inueniat. Examen autem his quinque punctis comprehendit solet.

1. Agantur Deo gratiæ pro omnibus beneficiis, perissimū verò eodem illo die acceptis.

2. Petatur à Deo gratia, pro vera cognitione & detestatione peccatorum, transacto iam die commissorum.

3. Exigatur à conscientia ratio de admissis præsentis die peccatis, totius diei horas singulas, à mane in vesperam, percurrente.

4. Humiliter petatur à Deo venia admissorum peccatorum.

5. Serio proponatur in posterum, cum Dei gratia, vitæ emēdatio, & maxime in illis peccatis, in quæ sapius aut grauius eo die lapsus fuerit. In fine addatur, *Pater noster.* & *Aue,* & *Confiteor Deo omnipotenti. Salve Regina;* & oratio Dominica, ad Angelum custodem, aliaque preces, pro cuiusque deuotione.

Oratione absoluta, seruāndus est animus collectus pia meditatione & oratione. Ideoq. vitandæ sunt fabulæ, cogitationes externæ, transactiones negotiorum, & quicquid coniunctionem cum Deo impedire solet.

Cubātū deniq. orandus est Christus Dominus noster, vt lecto & dormiēti ea nocte ad se di-

se dignetur, cum Matre sua sanctissima, Angelo custode, Sanctisq. patronis, ad quos tanquã præsentes, mens etiã & oratio conuerteda esset, ac in tali sancta cogitatione obdormiẽdũ.

CAPVT XXIIII.

MODVS MANE SVRGENDI.

VBI primũ expergiscimur vel nocte vel mane, cauendum summoperẽ est, ne primitias cogitationum alijs præter Deum habeat. Solet enim diabolus primis diei cogitationibus vehemẽter insidiari: quòd sciat, ab illis ferẽ reliquam diei cõstitutionem in homine pendere. Nam qualis quisque mane est, talis est frequenter reliquo die.

Prima igitur cogitatio nocturna vel matutina, sit gratiarum actionis ad Deum, B. Virginem, Angelum custodem, ceterosq. Sanctos patronos tuos, quorum te curã & fidei ea nocte commisisti: quòd te conseruarint, tibi adfuerint, dæmonem fugauerint: orenturq. humiliter, vt toto die nõ te deserãt, sed in actionibus omnibus iuuent. Si tẽpus surgendi necdum aduenerit, occupetur mens cogitatione sancta, aut oratione. Caueatur autem, ne externæ cogitationes irrepãt, maximẽ verò turpes, aut de negociis, aut occupationibus futuris, quantumuis sub specie magnæ utilitatis sese insinuent aut ingerant.

Hora surgendi ilicò surgatur, factõq. signo crucis, orationes aliquæ piẽ recitentur, quibus animus ab euagationibus, dum corpus vesti-

tur atque componitur, cohibeatur. Nullæ autem tractentur fabulæ: neque quicquam ante orationem admittatur, quod mentem distrahere possit: ne futuræ orationi impedimētum præbeatur.

Vestitus, ad orationem tete componas: in qua post factum signum crucis, recitari possit initio Symbolum Apostolorum, tanquam protestatio fidei: deinde, hæc quatuor puncta voce vel sola mente tractentur.

1 *Gratias ago Domino Deo meo, sanctissimæ Mariæ, Angelo custodi, omnibusque sanctis, de nocte hac feliciter transacta, quod mortuus in peccatis non fuerim, sed ad hunc usque diem servatus, ut per fidem, pœnitentiam ac Christianæ legis opera, gratiam Dei mihi cõciliem, in hoc breui & incerto vitæ curriculo.*

2 *In gratiarũ actionem, offero me Domine totam diuinæ tuæ bonitati, ut de me meisque omnibus, tanquam de tuis statuas; vitam meã ad tui nominis gloriam dirigas, bonis suggestionibus intellectũ illustres, feruore charitatis affectũ ad te moueas, sensusque, sermones, & actus meos, ad animæ meæ salutẽ componas.*

3 *Rogo te Domine, ut hodierno die ab omni peccato custodias, ne cogitatione, verbo, vel opere aut negligentia, diuinam maiestatem tuam villo pacto offendam.*

4 *Propono Domine, cum diuino tuo auxilio, hodie peccata omniã vitare; consueta vitia, ea maxime ad que propensior sum, deponere; actiones & studia mea ad tuam gloriam referre, denique in virtutibus exercere, ne dies hic sine bono opere transeat. Tu tantũ non desis mihi gratia tua. In fine, Pater noster*

Am

Aue Maria. Aue maris stella, & Oratio Dominica, ad Angelum custodem.

Vtile esse aliquid temporis dare meditationi: quia per illam homo mirum in modum ad omnia bona paratur, & disponitur.

CAPVT XXV.

MATVINA ET VESPERTINA
oratio pro rudioribus.

RVDIORES, quibus difficile esset predicto modo, vel mane pia meditatione seipsum Deo offerre, vel vesperi conscientiam excutere, possent uti hac, aut simili ratione; Ut mane flexis genibus, facto signo crucis, his verbis orent: Primò: *Domine Deus, ago tibi gratias, quòd hac nocte me cõseruaueris. Pater noster. Aue.* Secundò: *Domine, precor te, ut me hoc die ab omni peccato preserues. Pater noster. Aue.* Tertiò: *Domine, offero tibi omnes actiones meas, rogans ut eas ad nominis tui gloriam dirigas. Pater noster. Aue Maria, Credo in Deum, &c.* Addatur, *Aue maris stella*, aut alia oratio aliqua ad D. Virginem, & Oratio Dominica ad Angelum custodem.

Vesperi autem precari possent isto vel simili modo.

1 *Domine Deus, gratias ago tibi, quòd hoc die me cõseruaueris. Pater noster. Aue Maria.*

2 *Domine, precor, ut peccata omnia hoc die cõmissa, ignoscas. Pater noster. Aue.* Poteritque hinc fieri breue examen conscientia pro captu cuiusq.

3 *Domine, rogo, ut hac nocte me ab omnibus demonis insidiis custodias. Pater noster. Aue Maria.*

G 3 Con-

102 CHRISTIANARVM
Cōfiteor. *Salve Regina*, aut alia oratio ad D. Vir-
ginem. denique oratio Dominica ad Ange-
lum custodem.

CAPVT XXVI.
MEDITATIONES QUOTI-
diane, iuxta ordinem dierum
hebdomade.

PRÆFATIO.

INTER omnia pietatis veræ exerci-
tia, Christiane Lector, nihil præstan-
tius, nihil Deo gratius hominiq. vtilius,
ac magis necessarium, & ad bene beateq.
viuendum accommodatius esse potest;
quàm se diligenter, in assidua vitæ & pas-
sionis Domini nostri Iesu Christi medi-
tatione exercere. Id quod non modò san-
ctissimorum ac eruditissimorū hominum
exempla & doctrina, sed ipsa etiā expe-
rientia rerum magistra luculenter osten-
dit atq. confirmat. Si enim vitia vis fuge-
re, & peccata declinare: tecum expende,
quid non egerit, ac passus sit triginta tres
annos vnigenitus filius Dei, vt te à pec-
catis ac vitiis omnibus liberaret. Si humi-
litem, mansuetudinem, patientiā, obe-
dientiam, charitatem, cæterasque Christi
vir-

ir-
ge-
rci-
an-
ius,
teq.
est;
pal-
edi-
an-
um
spe-
ten-
ge-
nde,
tres
pec-
mi-
obe-
risti
vir-

INSTITVTIONVM LIB. I. IO;
virtutes amas, iisq; animum tuum ornare
desideras; inspice viuum & absolutum om-
nis virtutis exemplar, Dominum tuum
Iesum Christum. Si verò vis mundum, &
ea quæ in mundo sunt cõtemnere, ac pro
nihilo ducere; seriò tecum cogita, qualem
in hoc mundo vitam Christus Dominus
egerit, quàm pauperem, quàm vile & ab-
iectam, quantisq; laboribus & doloribus
plenam; quas insidias & calumnias; qua-
lem deniq; mortem tui amore, tuæq; sa-
lutis causa pertulerit. Si denique ad Dei
amorem & gratiarum actionem te velis
excitare atq; inflammare; quid quæso ef-
ficacius, quàm Christi vitam & passionem,
& quàm multa atq; immensa ex illis be-
neficia simus consecuti, sedulo meditari?
Vt non immeritò dixerit Apostolus: Re-
cogitate eum, qui talem sustinuit à pec-
catoribus aduersus semetipsum contra-
dictionem, vt non fatigemini animis ve-
stris deficientes. Et D. Petrus: Christo, in-
quit, passo in carne, & vos eadem cogita-
tione armamini. Cæterum vt maiori cum
fructu meditationibus istis vtaris, Chri-
stiane Lector, talis erit in iis tibi seruanda
ratio, vt orationis tempore, primò qui-

G 4 dem

dem puncta omnia illius diei perlegas; deinde verò in illius contéplatione diutius hæreas, in quo magis perlegendo afficiebaris. Meditans porrò de virtute aliqua, seculò tecum perpendas, quàm studiosè Christus seruator tuus se in ea exercuerit, tibi exemplum præbens, vt vestigiis ipsius diligenter insistas. Atque tunc ipse tecum statues, ad eius imitationem præsentis illo die, in eadē virtute aliquem progressum facere. Dabisque operam sæpius interdiu, conceptum propositum in mentem reuocare, atque occasiones non negligere, quibus in ea te virtute exerceas. Puncta autem quinque sunt: Primum ex Christi infantia; secundum ex eius vita; tria deinceps sequentia ex eiusdem passione desumpta.

Die Dominico, de humilitate Christi.

PRimò cogitabis, quāta humilitate Dei filius, summus ille totius mundi monarcha, è cælis in virgineum humilis virginis Mariæ vterum descenderit, atq. seipsum exinaniuerit; formam serui accipiens. Rogabis proinde eundem illum Dominum, vt veram humilitatem donet, gratiamq. tibi infundat, qua superbia omnis, inanis gloria, atq. tui ipsius cōplacentia ex corde tuo radicitus euellantur: considerabisq. tecum sæpenumerò, quot quantisq.

risq. adhuc imperfectionib⁹ sis obnoxius, quã mi serè in vitia quotidie labaris, quã deniq. parum hactenus in virtutibus promoueris.

Secundò considerabis, quãta animi demissione à Ioanne Baptista se baptizari sic passus, haud aliter quã si homo peccator fuisset, indigens purgatione aut expiatione: qui tamen Deus verus & homo, ab omni profusor de peccati immunis, ipsi etiam Ioanni gratiam omnem, qua præditus erat, contulerat. Tu igitur vermiculus cum sis, creatoris tui exemplo, quibusuis, qui te vel docent vel hortantur, vel reprehendunt, subiicitor, etiamsi multo te sint & inferiores & imbecilliores.

Tertiò, summã illã humilitatem perpende, qua instante passionis tempore, humanã suam exponens infirmitatem, animi sui tristitiam Apostolis declarauit, cùm diceret: Tristis est anima mea vsq. ad mortem: cùm tamen ille ipse sit, qui vera lætitia tam eos, qui in cælis, quã qui in terris degunt, perfundit. Disce igitur non nimium tibi fidere, neque in tentationibus, quæ vel exterius vel interius obueniunt, de teipso plus æquo præsumere, sed submisse de te sentiens, aliorum sana consilia nõ vereare & petere & amplecti.

Quartò cõsidera, quã humiliter Christus Dominus omnium potētissimus, velut homo ab omni auxilio destitut⁹, in terrã se prostrauerit: patremq. suũ, vt nostra expiaret crimina, illachrymas orauerit; & præ amoris magnitudine, sanguineũ sudorem largiter emisit.

Ea propter etiam tu in quavis tribulatione & cordis angustia, humili oratione te ad Christū seruatorem conuertas, nihilq. tibi amore illius indulgeas, te totum eius voluntati consecres.

Quintò intuere, quā fuerit humilis illa resignatio, qua voluntatē suam cælesti patri (cui tamen vt Deus equalis erat) promptissimè obtulit, ita dicēs: Nō mea, sed tua voluntas fiat: quamq. non fuerit dedignatus angeli cōsolationē sēq. cōfortationem admittere, qui alioqui totius orbis est cōsolator, omnesq. in agone cōfortat. Igitur & tu profunda humilitate, Dei te volūtati submittas, omnib. in reb⁹, quæ vel interius vel exteri⁹ euenire possunt; magna cum fiducia consolationē cælestem expectans.

Sub finem meditationis, talem orationem adiungito.

Domine Iesu Christe, fili Dei viui, ipse verus Deus & potentissimus rerum omnium conditor & moderator qui vt humilitatis nobis exemplum relinqueres, è sublimi calo in hanc terram descendisti, humanam nostram infirmitatem atque abiectiōem assumens; à seruoq. tuo Ioanne, velut impurus peccator, baptizari voluisti; & passione tua iam instāte, charis discipulis, cordis tui tristitiam patefecisti; prostratusq. in terram sudore sanguineo emisso, humillimè voluntatem tuam in voluntatem patris resignasti; aliaq. quàm plurima egisti, que summe humilitatis sunt argumentum: Precor, vt profundam mihi dones humilitatem, qua me omnibus facile lubensq. subiectus, neque altè de me ipso sentiam; sed vilis sim abiectusq. semper in oculis meis, & talis ab omnibus haberi

haberi cupiam. Qui cum Deo patre in unitate spiritus sancti uiuis & regnas Deus in secula benedictus, Amen.

Die Lune, de Mansuetudine Christi.

Primùm, eã mansuetudinẽ diligenter expende, qua innocẽs ille puerulus recens natus, orbi se ostẽdit, licet inimicissimo. Ora eundem ipsum, ut veram innocentia, & cordis mansuetudinem donare dignetur.

Secundò cogita, quãta mansuetudine, quãtaq. modestia cum Apostolis suis, licet imperitis ac simplicibus, versatus sit; tã verbis quã factis mansuetudinẽ omnẽ præ se ferens; quãque mansuetẽ Iudæorũ captiuos & malignis quæstionibus responderit. Quocirca etiam tu summa modestia animiq. mansuetudine cum omnibus versari discas; neq. verbo neq. opere ullũ inmodestia signum præbeas, quantumcunque tibi verbis ac factis aduersentur.

Tertiò vide, quã mansuetẽ Iudam proditorem sit osculatus; & se capiendum hostibus benignẽ obtulerit; omniaq. corporis membra stringenda præbuerit. Proinde & tu mansuetẽ & amicẽ his omnibus occurras, qui te vel spernunt, vel ludibrio habẽt, quantumuis grauem tibi irrogauerint iniuriam.

Quartò qua sit usus mansuetudine cõsidera, dum corã impio Anna ligatus staret; quã mansuetẽ ipsi insidiosẽ interroganti respõderit; ac diram sit alapam perpeffus. Quapropter etiam tu mansuetẽ feras, si quando tibi duriter respondeatur; etiam si rectẽ tibi, tuo quidem

dem

dem iudicio, aut fecisse, aut dixisse videaris.

Quintò, illam quoq. mansuetudinem perpende, quam in ædibus Caiphæ singularè exhibuit, in omnibus illis occultis pœnis ac illusionibus: cum videlicet facies illa suavissima, in quâ considerant angeli prospicere, tã ignominiosè velaretur, alapis & colaphis crudeliter cæderetur, & tã fœdè cõspueretur, aliisq. id genus multis tormentis afficeretur, quæ nulli vnquã mortaliũ innotuerũt. Tu igitur discas mansuetè ferre, quidquid molestiarum vel interius vel exterius occurrerit. Atq. si occultè tibi quispiam molestus sit, magna id equabilitate, animi alacritate, hilariq. vultu sustineas, ob amorem amici saluatoris, & dilectissimi animæ tuæ sponsi, Iesu Christi Domini nostri.

Finita meditatione, ita precabere.

Domine Iesu Christe, præclarum omnium virtutum exemplar; qui summã semper omnibus mansuetudinem præbuiisti, tam in natiuitatis tuæ exordio, quando te mundo ostēdisti inimicissimo; quàm per totam reliquam vitam, in qua modestia summa cum discipulis rudibus, & Iudæis continenter insidiantibus, versatus es: quàm denique passionis tempore, cum & proditorem Iudã mansuetissimè deosculabaris, & Iudæis eadem semper modestia te ipsum exhibebas, quæ tumuis duriter ligarent, cederent, in faciem conspuerent, multasq. irrogarent iniurias: Rogo humillimè, ut veram mihi largiaris mansuetudinem, qua sedato animo mea omnia peragam, modesteq. me apud alios habeam, atque mansuetè cum omnibus verser, siue benignè, siue durius mecum agant. Qui vivis & regnas cum

eum Deo patre & Spiritu sancto Deus, in omnia se-
cula, Amen.

Die Martis, de patientia Domini.

Primò diligenter aduerte singulare paci-
tiæ exemplum, quod tibi in tenerrima illa
ætate, nimirum in sua circuncisione præbuit,
in qua pretiosum suum sanguinè benignè pro
nobis fundens, graui illo vulnere tenellus ad-
huc infantulus afflictus fuit. Idcirco in te vi-
tia omnia, omnes prauas affectiones, omniaq;
mala desideria circumcidere & amputare stu-
de: Et sicut Christus legem ex animo perfe-
cit, ita etiam tu ne ad latù vnguem à tibi præ-
scriptis viuendi legibus deflechte; quin potius
ad eas temetipsum compone, licet id naturæ
nonnunquam molestum videatur.

Secundò cogita, quanta patientia Iudæorū
omnes iniquas persecutiones tolerarit, quādo
eum truculento vultu contuebantur, quando
dæmonio obsessum dicebant, quando nūc la-
pidibus eū obruere, nunc de monte præcipita-
re satagebant. Esto & tu ergo patients in om-
nibus iis, quæ tibi occurrunt, molestiis. Atque
æquabilè te præbeto, modestū & quietum in
omnib⁹, quæ obiciuntur tibi, vel impinguntur.

Tertiò contemplare, quanta fuerit eius pa-
tientia in domo Pilati, quādo tot cōficta mē-
dacia & iniquas calūnias patientissimè susti-
nuit. Si quando itaq; tibi falsum crimen obii-
citur, aut quauis alia iniuria præter meritū af-
ficeris, ita vt contēnaris, vilis vel etiā impro-
b⁹ habearis, tūc verbo illo Saluatoris te solares

NON

Non est discipulus super magistrū suum, nec feruus maior domino suo: & illo, quod ad Pilatū dixit: Regnū meum nō est de hoc mundo. Ac proinde nec hic vllū quæras honorem.

Quartò considera, quā patienti animo probra, iniurias, atq. irrisiones in domo Herodis perpeffus sit; & quo pacto ad Pilatū, non aliter atq. stultus & delirus, per plateas deductus, omnium risibus fuerit expositus: neque in his omnibus vel verbulum responderit, aut vllum impatientiæ signum exhibuerit. Sic tu patienter taceas; etiamsi ob id simplex, rudis, vilis, imperitus, ac stultus reputeris.

Quintò meditare, quanta crudelitate sponfus atq. saluator animæ tuæ, columnæ alligatus, quanta paciētia durissima illa verbera propter te sustinuerit. Disce igitur etiam tu confusionem omnem, quocunq. modo ea tibi acciderit, non solum infracto animo tolerare, sed ob Christi amorē libenter illi teipsum subiicere. Disce omnem incommoditatē, dura verba, & quicquid tibi aduersi acciderit, æquanimiter sustinere. Disce nec verbera, si quæ Christi amore inferātur, refugere: memor tot tantarumque plagarum, quas redemptor tuus Christus amore tui accepit.

Subiunges deinde precationem eiusmodi.

Domine Iesu Christe, paciētiæ speculum, & auctor omnium bonorū, qui tener infantulus circumcisionis dolorem paciētissime tulisti, in omnibusq. Iudeorum conuitiis, & quas intulerunt plagis atq. diris flagellis, infractum semper animum, & benignum
exhi-

exhibuisti: *Obsecro, vt hanc mihi infundas gratiam, qua summa constantia, qua Christianum hominem, officiumq; meum decent, perficiam, iniurias omnes illatas fortiter perferam; neque proorsus ad ullas aduersitates commouear: sed equabili sim animo, tã in contrariis, quã in rebus secundis. Qui uiuunt & regnas cum Deo patre, in unitate, &c.*

Die Mercurij, de obedientia.

Primò hic de obedientia trium regũ cogitabis, qui statim visa stella, regnis diuitiis, patriaq; relictis, ad exterarum regiones profecti, recens natum regem inquisierunt, inuentumq; oblati muneribus prostrati in terrã adorauerunt. Et tu igitur in primis summa diligentia internas inspirationes, & sancti spiritus pias suggestiones obseruato: deinde sedulo, quod admonent perficito, Deoq; voluntatem tuam in omnibus offerre studeo.

Secundò, ad Christi Domini tui attẽde obedientiam, quod nulla in re sibi Christus pepercerit, vt patris voluntatẽ perficeret, in ieiuniis, in vigiliis, orationibus, cõcionibus, fatigationibus, quas pro conuertendis peccatoribus perpeffus est. Quid multis? Adeò promptè Patri in omnibus obtemperauit, vt dicere sit solitus: *Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, &c.* Neq; tu igitur laborem vllum detrectes, qui tibi ex obedientia obeundus est: nec ullis impendiis parcas, vt proximi saluti consulas, quantumuis id tibi molestum videatur.

Tertiò, obedientiam summam Christi saluatoris admirare; quam non solũ Patri æter-

no ad mortem vsq. crucis præstitit: verū etiam impiis tortoribus; quando illis purpuram induentibus morem gessit; iussus sedere, obtemperauit; imponentibus coronam spinicam, inclinauit caput; & arundinem contumeliosè oblatam benignè suscepit; atq. ita in cæteris, quantumcunq. duris & acerbis, promptè obsequutus est. Libèter igitur tu quoq. aliis obtempera in iis, quæ salua & bona conscientia, ac citra peccatum, vllum facere queas: & facilem ac promptum te illis exhibe, qui operam tuam expetunt; in quocunq. negotio, quantumuis molesto.

Quartò, illam non leuiter pertranseas obedientiam, qua præsidis Pilati iussione, ad populum ridendus ab omnibus Rex gloriæ processit, ludicra illa purpura indutus, spinea corona redimitus, arundinem manibus gestans, totoq. corpore miserè dilaniatus. Quanta hic confusione perfundebatur omnium ludibriis expositus; quamq. grauius aures eius percutiebāt crudeles illæ durissimæq. voces, quibus omnes illi acclamabant: Crucifige, Crucifige eum! Esto igitur & tu obediens in toleranda quauis confusione & contumelia, à quocunq. siue meritò, siue immeritò illata.

Quintò cogita, quanta obedientia summus ille iudex viuorum & mortuorū, iniquā mortis sententiam susceperit, ab Ethnico & impio iudice. Ideo & tu Dei in primis, deinde maiorum tuorum voluntatē in omnibus lubēs persequere, ad mortem vsq. obedire paratus esto; nihil
vans

vana aliorum iudicia, nihil verba aliorū reueritus à cœpto desiste, aut insincerè quippiam age; quin potius tibi persuasum habe, hâc Dei esse voluntatē; nec quenquā in te vllam habere potestatem, quæ non sit data de super.

Orabis denique tali modo.

Domine Iesu Christe, summe totius orbis Imperator; cui ad nutum omnia obediunt; cui se reges inclinant & cui subsunt cunctæ prorsus creature: Rogo te per insignem illam obedientiam, qua totū ita Patris voluntati subdidisti, ut fatereris esse cibū tuum eius iussionem implere: Neq. illi tantum paruisti, verum etiam hominibus quantumuis improbis; ut iudici Pilato in suscipienda mortis sententia; & impiis tormentibus in his, quæ ad inferendas pœnas iniquè precipiebant: Rogo, inquā, ut gratiam mihi largiaris, qua tuis in primis sanctissimis mādatis & piis internis Spiritus sancti suggestionibus ohtemperem; cœcam, velocem, alacrem, atq. humilem obedientiam superioribus meis libenter præstem. Qui viuis & regnas cum Deo patre, & Spiritu sancto Deus, in omnia secula benedictus, Amen.

Die Iouis, de amabili benignitate Christi.

Primò considera, quā amabili Christus beniguitate in illius senis Simeonis vlnis, præsensatus in tēplo, requieverit: precare ipsum, ut in vlnis animæ tuæ quiescens, dulcedinem cordis tibi largiatur, & benignitatem amabilem, qua cum omnibus hominibus suauius & amanter verferis.

Secundò benignitatem illam tecū expende, qua simplicium discipulorum, adeoque ipsius

H pro-

proditoris Iudæ pedes, positus in terram genibus, & lauerit & terferit, & osculatus sit: qua etiam Apostolis & nobis omnibus, in perpetuam suæ passionis, suæq. erga nos immensa charitatis memoriam, seipsum in sacramento Eucharistiæ dederit: qua denique benignitate eosdem, ob discessum passionemq. suam iam contristatos, in extrema cœna consolatus sit. Da ergo operam, benignum & affabile te exhibere omnibus hominibus; etiam si duro & alieno à te animo esse videantur.

Tertiò, cõsidera, quàm benignè ingēs peccatorū nostrorū pondus in se suscepit; ponderosam illam crucem in terrā accliuis benignè portarit; quamq. amicè ad mulieres conuersus, eas cõpellauerit, dicens: Filix Ierusalē, nolite flere super me, sed super vos ipsas flere, &c. Proinde hilari ac benigno animo iugum Domini Saluatoris sine obmurmuratione suscipito, neque vnquā tibi plus impositum esse causare, quàm merueris, aut ferre queas. Præterea, si quando aliquis operam tuam deponat; non te morosum aut difficilem, sed benignum exhibe: neq. desidera, vt quis tibi compatiatur; quin potius tu aliis omnibus compateres; & quo ad eius fieri poterit, subueni.

Quartò, expède, qua benignitate iam iam cruci affigendus, crudeles illos tortores iuuerit; dū illi vestes, vulneribus inherentes, tā immaniter detraherēt. Sis itaq. etiā tu benignus illis, qui vitia tua, tuosq. defectus tibi aperiunt: nec tantisper exspectes ea exuere, donec te vel
neces-

necessitas cōpellat, vel quispiā acriter urgeat; sed illicō vt aduertis, quid alius in te reprehēdere velit, ne te excusā; verūm agnita culpa tua, id omni conatu emendare contende.

Quintō, cōsidera, quā benignē & amanter saluator tuus, in crucē tam horrendē proiectus, extenderit brachia sua, diris clavis cruci affigēda; quāq. benignē eos aspexerit, qui illū tam crudeli ac ignominiosa crucis morte afficiebant. Quocirca tu quoq. benigni, blandumq. atq. amabilē vultū tuis omnibus praebeo, qui tibi vel maximē aduersantur: lætoq. animo de manu Domini suscipito, quicquid aduersitatis occurrit; & vires deniq. tuas omnes alacriter libenterq. in Dei seruitium, fructumq. tuorum vtilitatem exponito.

Postea autem sic orabis.

Domine Iesu Christe, benignissime Deus; qui summa semper amabiliq. benignitate erga tuos usus fuisti; quando infantulus in vlnis Simeonis requiescebas; quando Apostolorum lauabas pedes; quando crucem ponderosam baiulans, ad mulieres conuersus, eas consolabaris, vestibus spoliabaris, & manus crudeliter perforandas porrigebas. Precor te, vt etiam benignitatem amabilem mihi conferas, qua cum omnibus, prout conuenit, verser; animi summa dulcedine cum illis agā; nec aduersantibus sim asperior quām fauentibus; verūm amabilem dulcemq. benignitatem omnibus exhibeam. Qui viuis & regnas cum Deo Patre & Spiritu sancto Deus, in secula benedictus, Amen.

*Die Veneris, de inestimabili, ardentissimaq;
charitate Christi Domini.*

Primò cogita diligenter, quanta Christus Dñs accensus fuerit charitate, quãdo vt te hæredẽ constitueret regni patris sui, profugus esse voluerit in terra aliena, furorẽ Herodis in summa paupertate, infantulus adhuc tenerimus cū matre declinans. Fuge igitur, qualibet tentatione ingruente, in amabile cor Christi, eiusq; uertã vulnera: in iis ineffabilẽ eius bonitatẽ atq; charitatem contemplare: è regione autem tuam abiectiõnem, malitiam & infidelitatem: vt ex tali consideratione, superbus tuus arrogansq;ue animus deprimatur; & ad Deum redamandum inflammetur.

Secundò, perpẽde, quã singulari dilectione omnes homines prosequatur; dũ cunctos, quibuscũq; premãtur miseriis aut malis, amãter ad se inuitat, vt eos subleuatos recreet; Venite (inquiens) ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiã vos. Tu itaq; magna cum fiducia ad ipsum accede, quantumcunq; te peccata grauent; sperans, si modò illi obtemperes, certò te liberatum iri. Daq; operã, vt Dei amorẽ in temetipso experiare, qui efficiet, vt nihil tibi durũ sit aut molestũ; iuxta illud D. Bernardi: Amanti nihil difficile.

Tertiò considera tecũ sedulò, quanta charitate animæ tuæ sponsus vires suas omnes tribus cõtinuis horis in ligno crucis suspẽsus exhauserit, atq; ita planè sacratissimũ eius corpus exaruerit, vt nihil in eo remãserit humoris. Tu
ergo

ergo vt tãto amori aliquid repēdas in eius seruitium, nihil tibi parcas, sed in iis quæ grata illi fore cognoscis, libenter vires tuas omnes eius amore consumas. Cura autem sedulo, ne eas in proprio tuo iudicio, atq. volūtate, & prauis concupiscentiis adimplendis expendas.

Quartò, quanto amore septē illa postrema verba cruci affixus protulerit, perpēde; quibus ille nobis immensam charitatem, quam cordi inclusam tenebat, testatā reliquit. Ego igitur in verbis tuis Christi amore, tã modestus atq. maturus; tamq. verax, humilis, & benignus; vt facillè quiuis animaduertere possit, te verū Deitimorem & amorem in corde gestare.

Quintò, diligenter tecū animo versa, quàm ineffabilis fuerit illa charitas, qua Deus summus, in maximis cordis angustiis, & totius mundi opprobriis, pro te vilissimo vermiculo, illā crucis acerbissimā mortē perpeffus fuerit. Tu, qui nihil dignū tãto amore referre potes, hoc tantū conare, vt sensualē omnem affectionē in te mortifices; radices vitiorum euellas; atq. ita te cōponas, vt mundo mortuus soli Christo viuas, eiq. te totum dedas, qui ad extremā vsq. ignominiam, summosq. cruciatus, seipsum totū tibi impēdit, quādo & sanguinē vniuersum in tuā vtilitatē profudit, & animā deniq. ipsam pro tua salute liberalissimè dedit.

Hanc demum subiungas orationem.

Domine Iesu Christe, Charitas increata, qui tãto amore salutē nostram semper sibi iuisti; vt tanquam profugus in aliena terra peregrinari dignatus

H 3 sis,

sis, cuius est terra omnis et plenitudo eius; ut prater eo
 omnium hominum, qui ad te veniunt, miseras & ca-
 lamitates sustollere promiseris: denique, est immensos
 nostri causa exantlatos labores, etiam sanguinē uni-
 uersum profunderē, & animam pretiosissimam pro
 nobis ponere volueris: per hæc te supplex oro, ut mihi
 veram charitatem infundas; qua te in primis arden-
 tissimè diligam, deinde proximum omnē in te, & pro-
 pter te summo complectar amore; nihilq. mihi in re-
 bus ullis parcā; quibus vel tibi, vel proximo obsequiū
 aliquod exhibere queam. quātumuis id durum sit mihi
 atque molestum. Qui uiuis & regnas cum De patre,
 & spiritu sancto Deus, &c.

*Die Sabbati, de Liberalitate & Compassione
 Christi Seruatoris.*

Primò illam liberalitatem expēde, qua se-
 ipsum puer duodecim annorum in templo
 manifestauit hominibus, declaraturus ob quā
 causam in hunc mundum uenisset; nimirū, ut
 cælestis sapientiæ ac diuinæ gratiæ suæ the-
 saurū liberaliter nobis cōmunicaret. Semper
 igitur tibi ob oculos pone, qua de causa in hūc
 mundū ueneris: uidelicet nō ut tua consecte-
 ris cōmoda; aut tibi plus æquo indulgeas; sed
 ut te potius deseras; te totū diuinæ uoluntati
 & obsequio, proximorūq. tuorum utilitati of-
 feras; atq. aliorum commoda tuis præponas.

Secundò, ut summam Christus Saluator li-
 beralitatem omnibus exhibuerit, aduerte. Ali-
 quando enim in medio populi stās, ita clama-
 uit: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat: para-
 rum se ostendēs, omnibus omnium necessita-
 tibus

tibus subuenire. Idcirco esto etiã tu erga omnes liberalis. Et si quando accidat, vt opere illis succurrere nequeas; tunc verbis piis, atque iudiciis aliis exterioribus, talem te exhibeas, vt vel sic cordis tui liberalitatem declares.

Tertiò cõsidera, vt liberalissimè tui cordis sui pretiosum sanguinem propinarit; quando sacro latere aperto, quidquid reliquum erat in corpore sanguinis, profudit. Tu vicissim te illi gratum præbeas; atq. ob eius amorem, in omnia, quæ etiam naturæ molesta sunt, libenter effunde.

Quartò, de summis & internis sacratissimæ matris doloribus diligenter cogita; quanta videlicet cordis tristitia, toto illo passionis tẽpore, affecta fuerit; quando oculis ipsa suis dilectissimum filium suum in cruce suffixũ conspexit; quando in tantis eum angustiis, & in tantis cruciatibus morrentẽ vidit; quando deniq. post mortẽ sinu suo eũ complexa, omniã eius vulnera maximo animi mœrore cõtemplans, lachrymis irrigauit. Proinde tu de spõsi tui passione sæpius cogitans, sedulò eam mente reuoluens; Christo eiusq. benedictæ matri cõpatere, dolorem aliquem in te excitãs, quòd tam ingentes cruciatus in gratiã tui Saluator Christi fuerit perpeffus. Gere te interim apud omnes modestũ atq. maturum, citra vllã animi vacillationem ac dubitationem, tam in aduersis quàm in prosperis, ac iis omnibus, quæ vel lætitiã vel mœrorem adferre possunt.

Quintò deniq. perpende, quãto dolore ma-

tris ac aliorum piorū hominum, Christus Dei filius sepultus sit. Tu igitur da operam, Christi Domini tui passionē in corde gestare; eamq̄, sæpius mente reuoluere; præterea conscientia tuæ sepulchrum frequenter vera contritione, ac oris Confessione purgare; deniq̄. voluntariè ac liberali animo, in memoriã passionis Christi, pœnitentiam peccatis debitam exoluere. Omnia in laudē Saluatoris nostri Iesu Christi, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat Deus, in secula benedictus, Amen.

Postremò, eiusmodi ad Deum orationem fundas.

Domine Iesu Christe, potentissime atq̄. liberalissime Deus; qui summa liberalitate teipsum totū nobis donasti, quando in maximis laboribus, & corporis molestiis nihil tibi parcens, omnes sitientes ad te venire iussisti, ut aqua saluari eos potares, & liberalissime celestis sapientie diuineque gratie thesaurum illis communicares; deniq̄. sanguinē uniuersum, illum etiam, qui in corde interioribusq̄. visceribus latebat, ut te totum nobis impendere non dubitares, liberalissime effudisti. Oro ut mihi liberalē des animum, quo non solum in tuum obsequium, sed in auxilium quoq̄. salutemq̄. proximorum, me totum, meaq̄. omnia liberaliter impendam. Fac etiam (precor) ut sedulo & continenter passionem tuã, doloremq̄; sanctissime matris in corde gestem; quorum meditatione vitã meam, Christiano homine, & vocatione mea dignam traducam, animumq̄. meum ita componã. ut dignus sit, in quo per gratiam tuam quiescas & habites, unã cum Patre & Spiritu sancto, in omnia secula, Amen.

C A P V T

ORATIO D. THOMAE AQUINATIS, studio literario fructuosè præmittenda.

Creator ineffabilis, Domine meus, & Deus meus, qui de thesauris tue sapientie nouè Angelorum choros condidisti, & eos super celum Empyreum miro ordine collocasti, atque elegantissimè partes Vniuersi distribuisti: tu, inquam, qui verus fons luminis & sapientie diceris, atq. supereminès principium; infundere digneris, super intellectus mei tenebras, tue radium claritatis; duplices à me remouès tenebras peccatum scilicet & ignorantiam, in qua natus sum. Tu qui linguas infantum facis disertas, linguam meam erudias, atq. in labiis meis gratiam tue benedictionis infundas. Da mihi intelligedi acumen, retinendi capacitatem, interpretandi subtilitatē, ad discendi facilitatem, & loquendi gratiam copiosam; ingressum instruas, progressum dirigas, egressum compleas. Per Christum Dominum, &c.

ALIA ORATIO, QUAM B. THOMAS quotidie flexis genibus recitasse dicitur, diuinæ sapientie studioso apprimè conducibilis.

Concede mihi queso omnipotens & misericors Deus, que tibi placita sunt, diligenter & ardentè concupiscere, prudèter inuestigare; veraciter agnoscere; & perfectè adimplere. Ad laudem & gloriam nominis tui ordina statum meū: & quod à me requiris ut faciam, tribue ut sciam, possim, & velim; & da exequi ut oportet, & expedit saluti anime mee. Via mihi, queso, ad te sit tua, recta, & consummata, non
 H 5 desti-

deficiens inter prospera & aduersa, ut in illis non extollar, & in istis non deprimar; ut in prosperis gratias tibi referam, & in aduersis seruem patientiam.

De nullo gaudeam vel doleam, nisi quod promoveat ad te, vel quod abducatur à te. Nulli placere appetam, & displicere timeam, nisi tibi. Omnia in charitate da facere, & quod ad cultum tuum non pertinet, quasi mortuum reputare. Actiones meas da peragere non ex consuetudine, sed ad te referre cum deuotione.

Vilescant mihi omnia transitoria propter te. & chara sint mihi omnia tua; & tu Deus meus plus quam omnia. Tedeat me gaudij, quod est sine te; nec cupiam aliquid, quod est extra te. Delectet me omnis labor, qui est pro te; & tediota sit mihi omnis quies, quae non est in te.

Frequenter & feruenter da mihi dulcissime Domine cor meum ad te dirigere, & defectiorem meam, eum emendationis proposito, dolendo pensare.

Fac me Deus meus humilem sine fictione, hilarem sine dissolutione, tristem sine deiectione, maturum sine grauitate, agilem sine leuitate, veracem sine duplicitate, te timentem sine desperatione, in te sperantem sine presumptione, castum sine corruptione, proximum corripere sine indignatione, diligere sine simulatione, ipsumque edificare verbo & exemplo sine elatione, obedientem sine contradictione, patientem sine murmuratione. Da mihi dulcissime Iesu cor peruisibile, quod nulla abs te abducatur curiosa agitatio: da immobile, quod nulla deorsum trahat indigna affectio: da inuictum, quod nulla fatiget tribulatio: da liberum, quod nulla sibi vendicat violenta delectatio: & da rectum, quod nulla seorsum obliquet sinistra intentio.

Lax.

Largire mihi dulcissime Deus meus, intellectum
 te cognoscentem, diligentiam te querentem, sapien-
 tiam te inuenientem: conuersationem tibi placentem;
 perseuerantiam te dulciter & fiducialiter expectan-
 rem, fiduciam te feliciter amplectentem: tuis pœnis
 configi per pœnitentiam, tuis beneficiis in uia uti per
 gratiam, & gaudis tuis in patria frui per gloriam.
 Amen.

CHRISTIANARVM

INSTITUTIONVM

LIBER II.

CAPVT I.

REMEDIA AD ORTHODOXAM fidem conseruandam.

P R I M O, humilitatē ex animo
 colere. Sicut enim impossibile
 est hæreticum non esse super-
 bum, ut qui iudicium suum to-
 tius Ecclesiæ iudicio præponit:
 ita fieri non potest, ut humilis labatur in hæ-
 resim, nisi humilitatem abiciat. Nō ueniat mi- *Psal. 35.*
 hi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me:
 ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatē: ibi, hoc est,
 in pede superbiæ, ait D. Augustinus.

2. Freqües vsus Sacramentorū Pœnitentiæ
 & Eu-